

КІНО

МІФИ
ПРО КРУТИ

стор. 5

РІК ГНАТА
ХОТКЕВИЧА

КОЛІВЩИНА

стор. 6-7

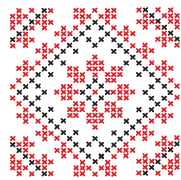
СТОРІНКИ
ІСТОРІЇ

ВИТОКИ
ПОЧАЙНИ

стор. 13

Загальнодержавна українська газета

КУЛЬТУРА І ЖИТТЯ

№6 | 9 лютого 2018

Заснована в січні 1913 Гнатом Хоткевичем

ISSN 2519-4429

ЛЮТНЕВИЙ СНІГ ВЕСНОЮ ПАХНЕ

НАШ ІНДЕКС 60969

ПЕРЕДПЛАТНА ЦІНА НА 2018 РІК: 6 МІСЯЦІВ – 199,58 ГРН; 9 МІСЯЦІВ – 299,57 ГРН

Фото Дмитра ІВАШКОВА

23 січня в Національному музеї «Київська картинна галерея» відкрилась виставка живопису сучасних українських художників Костянтина та Світлани Шаповалових, присвячена пам'яті відомого живописця періоду соцарт Матвія Когана-Шаца (1911–1989).

На урочистому відкритті згадувалися цікаві факти з життя і творчості Матвія Когана-Шаца, лунала музика у виконанні відомої скрипальки Мирослави Которович та баяніста, заслуженого артиста України, Ігоря Саєнка. Було багато відвідувачів. Серед них і член Президії Громадської ради при Міністерстві культури України, громадський діяч Лариса КОТЛЯКОВА. Вона поділилася враженнями про виставку.

УНІКАЛЬНІ «КОЛЬОРОВІ СПОГАДИ»

дожник, творчість і життя якого безпосередньо пов'язані з нашим чудовим містом Києвом. З юних років він був вимушений працювати, пройшов війну, має нагороди. Незважаючи на свій великий талант, був дуже скромною та невибагливою людиною. Багато років вони з дружиною мешкали в невеликій кімнаті, розташованій у глибокому підвалі будинку на вулиці з тодішньою назвою Леніна, 78. Матвій Борисович з великою повагою ставився до інших людей, нікому не заздирив, у творчому середовищі не мав конфліктів.

А творив він, переважно, в пейзажному напрямі. У нього було

Лариса Котлякова

Автори виставки цим творчим проектом намагаються привернути увагу співвітчизників до національного творчого надбання, яке слід цінувати.

По-друге, ця виставка свідчить про те, що крім деяких напрямів гнітючого сучасного мистецтва є й інші напрями, які несуть світло, мир, позитив, радість, натхнення, дають можливість здивуватися до краси, величі й неперевершеності Божого задуму творіння і згадати про сенс життя та вічні цінності. Саме тому творчість Матвія Когана-Шаца справді належить до скарбниці українського живопису. Це світле, справжнє, вічне мистецтво, здатне змінити

культури, серед яких, наприклад, Національний заповідник «Софія Київська», «Шоколадний будинок» та інші, надихають, окрилюють та збирають справжніх поціновувачів живопису.

Переглядаючи відгуки відвідувачів виставки «Кольорові спогади», я звернула увагу на деяку статистику. Люди різного віку свідчили про те, що в їхній пам'яті лишилося 70, а у деякого навіть 90 відсотків побачених картин, хоча зазвичай вони запам'ятовують 1–3 роботи. Це високий показник! Нам життєво важливо навчитися розпізнавати справжнє мистецтво, справжню культуру та справжню духовність.

Світлана та Костянтин Шаповалови

– Доброго дня, пані Ларисо! Що Вас спонукало відвідати саме цю виставку?

– Постає і творчість Матвія Когана-Шаца, тематика його творів, прихильність до його особистості та до багаторічного просвітницько-культурного вкладу організаторів виставки, професійних художників Костянтина та Світлани Шаповалових, у відродження культури, моралі, духовності, меценатства і благодійності в Україні. Адже праця в цьому напрямі є вкрай важливою та актуальною у наш час.

– Що саме в постаті Матвія Когана-Шаца привернуло Вашу увагу і зацікавило Вас?

– Передусім, Матвій Коган-Шаца – видатний український ху-

особливе ставлення до природи. Він малював її з великим захопленням і, щоб схопити швидкоплинну мить, писав роботу швидко, за один сеанс. Оскільки у пейзажах художника «не зображувалась індустріальна та аграрна дійсність», на нього в 40-х роках, навіть, було відкрито справу. І, мабуть, наявність цієї «графі» стала на перешкоді отриманню ним звання «заслуженого» або «народного», незважаючи на те, що творчістю художника цікавилось тодішнє керівництво країни, а його роботи залюбки брали в офіційні інстанції. А особисто мене в його творчості приваблює реалістичність, з якою він відображає красу природи, створену Богом. Такий живопис гово-

рить про те, що є світло, що воно у Бога і саме такі картини здатні позитивно впливати на людину, а в цьому і полягає справжня мета мистецтва. До речі, про це свідчать відгуки відвідувачів виставки, які я чула.

– А що саме схвилювало душі відвідувачів?

– Вони говорили, що відчували «наближення весни», переживали «відчуття легкості, естетичну насолоду», отримали «гормон радості», що роботи «беруть за душу», викликають сплеск позитивних емоцій. Одна жінка прийшла до музею пригнічена проблемами, та одразу, як побачила картини, відчула зміну настрою, свободу від того, що її обтяжувало. Такий живопис допомагає залишити за межами зали всіляку метушню та проблеми. І це чудово!

Серед гостей виставки я бачила обличчя людей, які часто відвідують виставки живопису, зокрема й виставки картин Костянтина та Світлани Шаповалових. Серед них Любов Іванова – Голова Правління громадської організації ВГО «Довічне право інваліда, ветерана, учасника бойових дій», членами якої є відомі художники України. У складі волонтерської бригади організації вони їздять на передові позиції на Сході в пошуках образів захисників територіальної цілісності України. Ці поїздки організує Любов Іванова. Вона впевнена, що без культури неможливі перетворення, якими сьогодні переймається весь український народ.

– Чим ця виставка відрізняється від інших? У чому її унікальність?

– По-перше, унікальність виставки під назвою «Кольорові спогади» полягає в тому, що майже всі, а це близько 60-ти представлених робіт, написані Костянтином та Світланою Шаповаловими за мотивами саме тих картин Матвія Борисовича, які були вивезені за межі України до приватних колекцій різних країн світу і вже недоступні для вільного перегляду нашими громадянами.

людину та спонукати її творити добро. Це високе мистецтво!

– Яке Ваше сприйняття творчості авторів виставки?

– Не випадково, що творчість Когана-Шаца привернула увагу Костянтина та Світлани Шаповалових. Їм близькі не лише стиль написання картин, але й тематика творів. Вони теж працюють переважно в пейзажному напрямі, розповідаючи про Творця. Їхні картини говорять про ставлення до світу, до людини, творіння природи, надихають світлом, виховують здатність любити ближнього, бути милосердним, співчутливим, помічати важливі речі, які відбуваються навкруги, та не бути байдужим. Кожна з виставок організаторів, а їх було вже багато й у відомих центрах та закладах

– І в чому полягає ця справжність?

– Справжня культура, духовність безпосередньо пов'язані з Божими моральними принципами. Вони полягають, зокрема, у відчутті та вияві любові, поваги до всього, що оточує – до іншої людини, природи... Якщо мистецтво не вчить цим принципам, то це – не справжнє мистецтво. Якщо людина не виявляє цих принципів – вона не є носієм справжньої духовності та культури, хоча й може бути вбрана у зовнішні її атрибути. І в цьому сенсі нашому суспільству ще є над чим багато працювати.

Спілкувалися Олена СЕРДЮК та Світлана СОКОЛОВА

Світлана Соколова та Любов Іванова зачаровані зображенням березового гаю

КЛАСИКА КРІЗЬ СТОЛІТТЯ

На жаль, у XXI столітті молодь стала менше цікавитися та звертати увагу на мистецтво, менше відвідує культурні заходи, театри та виставки.

Здається, що нині стало модним захоплюватися тільки чимось надмодерним, забуваючи про те, що світогляд людини розширюється завдяки невідкладній часовій класиці, яка протягом століть надихає не тільки звичайних людей, але й вчених, науковців на нові відкриття та дослідження.

Кожна людина може подарувати собі вечір неземної насолоди, маючи змогу доторкнутися до чогось високого та поринути у невідомий їй світ, зокрема, завдяки відвідуванню опери, адже саме в цьому храмі співу за пару годин можна побувати на іншому континенті, прожити життя незнайомої людини, познайомитися з її оточенням, культурою та перейнятися її долею, виносячи уроки та роблячи певні особисті висновки.

Національна опера України імені Т. Г. Шевченка захоплює своєю величчю та красою, як іззовні, так і зсередини. Будівлю було зведено ще у далекому 1901 році за проектом архітектора Віктора Шретера у самому центрі Києва. Сьогодні багато іноземців дивуються красі нашого оперного театру, адже достатньо побачити його лише один раз, аби вже ніколи не забути: щедро оздоблений ліпниною напівовальний фасад, глибокі арки, які здіймають міцну будівлю у висоту, а в інтер'єрі – венеційські дзеркала, позолота, бронза, візерункова ліпнина стін і стелі, мармур сходів і мозаїка підлоги, вишукані оксамитові крісла, витончені світильники з Відня та

розкішна люстра в самому центрі мереживної стелі. Серед такої краси мимоволі уявляєш себе людиною давноминулих часів.

Яскравим прикладом класичного дива, яке не втрачає своєї мистецької привабливості впродовж років, можна назвати японську трагедію Дж. Пуччіні «Мадам Баттерфляй (Чіо-Чіо-Сан)», головні ролі в якій зіграли Ксенія Бахрідінова, Тетяна Пімінова, Андрій Романенко та інші.

Диригентом цієї опери виступив відомий американський ми-

тець, який був запрошений для роботи саме у цій виставі в Києві, Хобарт Ерл – учень видатного диригента, композитора, піаніста, педагога єврейсько-українського походження Леонарда Бернштейна. Хобарт Ерл – у минулому диригент Віденського камерного оркестру, а нині – художній керівник і головний диригент Одеського філармонічного оркестру, американець, який має почесне звання народного артиста України.

Ім'я цієї видатної людини славитися на всю Європу та Америку, але чому самі українці, чия країна та національну оперу прославляє Хобарт Ерл, знають про її культуру менше, аніж відомий американець? Чому так мало молодих людей цікавляться подібними «родзинками» та не бажають відвідувати вистави зі знаменитими оперними співаками та музикантами? Питання риторичне.

Проблема є не так у небажанні молоді, як у відсутності належної підготовки молодого покоління до сприйняття мистецтва. Плекати почуття прекрасного повинні вихователі в дитячому садочку, вчителі у школі, викладачі вищих навчальних закладів. Кожен має відчувати потребу в духовному, естетичному, прекрасному. Адже тільки досягнувши класику, можна правильно сприймати модерн.

Олена НИЧИПОРЕНКО,
студентка II курсу ТНУ

ЧИ Є МАЙБУТНЄ В УКРАЇНСЬКІЙ НАУЦІ?

Національна академія наук України є вищою державною науковою організацією України, що заснована на державній власності та має права самоврядування.

Метою діяльності НАН України є здобуття нових та узагальнення наявних знань про природу, людину та суспільство; створення наукових основ науково-технічного, соціально-економічного та культурного розвитку країни; підготовка висококваліфікованих наукових кадрів. НАН України організовує і здійснює фундаментальні та прикладні дослідження з найважливіших проблем природничих, технічних і соціогуманітарних наук, а також координує здійснення фундаментальних досліджень у наукових установах та організаціях України, незалежно від форм власності. При НАН України діє міжвідомча рада з координації фундаментальних досліджень в Україні. Статус НАН України як державної організації ґрунтується на всебічній підтримці її статутної діяльності з боку держави, безстрокового та безоплатного передання їй у користування державного майна, надання їй у постійне користування, відповідно до земельного законодавства України, земельних ділянок, визначені у Державному бюджеті України окремим рядком коштів на забезпечення її діяльності.

Нещодавно науковці кількох інститутів Національної академії наук України пікетували приміщення Президії НАН. Вони скаржаться, що через недофінансування змушені працювати на 0,5 ставки, а гроші, які виділила держава на науку у 2018 році, розподіляються в непрозорий і дуже дивний спосіб.

Ось вимоги, які оприлюднили кілька інститутів Національної академії наук:

1. Оприлюднити на web-сайті Національної академії наук України повні штатні розписи президії НАН України та всіх наукових установ станом на 31 грудня 2017 року.

2. При розподілі бюджетного фінансування дотримуватися пункту 2.2 галузевої угоди між президією НАНУ і профспілкою, в якому

зазначено, що розподіл бюджетного фінансування та його коригування здійснюється з дотриманням рівних можливостей усіх бюджетних установ щодо оплати праці згідно з чинним законодавством.

3. Дотримання чинного закону, про наукову і науково-технічну діяльність, де пріоритет видатків має лягати на виплату заробітної плати.

Поки ці вимоги не будуть виконані, науковці будуть не тільки виходити на пікетування, а й пропонуватимуть інші шляхи розвитку академічної науки в країні – аж до цілковитої зміни бюрократичної системи, яка склалася впродовж радянського і пострадянського часу. Молодь не йде в науку через те, що установи перебувають на неповному бюджетному фінансуванні (50–70%), і немає жодних перспектив у суспільстві для науковців.

Працівники інститутів Національної академії наук України протестують проти такого стану речей і надзвичайно зацікавлені в подальшому розвитку української науки на конкурентоспроможних у світі засадах. Науковці планують і далі протестувати, оскільки мають підтримку колег з різних установ, громадських організацій і політичних партій.

Науковці як ніхто розуміють, що без науки Україна перетвориться на країну третього світу без жодних шансів на нормальне існування.

Ксенія ЩЕРБАЧ,
студентка II курсу ТНУ

яку поставили на сцені Королівської опери в Лондоні. Композиторка зазначила, що вона дуже задоволена тим, що отримала шанс зробити подарунок львів'янам і вшанувати пам'ять Василя Сліпака. Вона відзначила професійне виконання хору «Калофонія», гру філармонійного оркестру й диригування Володимира Сивохіпа. «Я вважаю, що концерт вдался, був аншлаг, публіка дуже гарно сприйняла все, – розповіла Алла Сіренко. – Думаю, що задоволена не лише я, а й Орест, брат Василя Сліпака. Було приємно почути гарні відгуки від директорки му-

«РЕКВІЄМ ДЛЯ ВОЇНА» ВІД ЧОТИРЬОХ КОМПОЗИТОРІВ

Особистість Василя Сліпака, який близько 20-ти років був солістом Паризької опери, тільки зараз починають осмислювати в Україні. Пам'ять про Сліпака стала не просто спомином, але лінією, яка має продовження і знайомить з видатним співаком та його творчістю.

Наприкінці минулого року у Львові, у рамках фестивалю сучасної музики «Контрасти», відбувся концерт «Реквієм для Воїна», присвячений пам'яті Василя Сліпака та інших полеглих в АТО.

зею Крушельницької, директорки Лялькового театру, був присутній письменник Богдан Стельмах, гості з-за кордону, зокрема, Владика Гліб з Лондона, глава Греко-Католицької церкви у Великобританії. Я вважаю, що це був успіх!»

Алла Сіренко зауважила, що їй як композитору найбільше запам'ятався момент виконання власного твору. Адже це була світова прем'єра. У «Реквіємі для Воїна» використана поезія київської авторки Теодозії Зарівної та латинські тексти. Це вже не перша співпраця з письменницею – Алла

Цей концерт об'єднав музику, яка написана по гарячих слідах трагедії – всі твори 2017 року і виконуються якщо не вперше у світі, то вперше для Львова. Четверо композиторів – хтось дотичний до життя Василя Сліпака, хтось дізнався про нього лише після трагедії. Але й це зрезонувало в душі достатньо для того, щоб народився твір. До проекту долучилися львів'янки Богдана Фроляк та Марія Олійник, Алла Сіренко, яка понад 20 років живе у Великобританії, та французький композитор П'єр Тілюа.

Назву концерту дав твір Алли Сіренко – «Реквієм для Воїна». Композиторка, як і сам Василь Сліпак, багато років працює за межами України. Зараз вона є директором концертного залу в Лондоні, викладає, пише музику та концертує. А її опера «Золотий пінгвін» стала першою серед українських,

Сіренко раніше написала «Молитву за Україну» для хору на її вірші. Прем'єра цього твору прозвучала у Лондоні. За словами композиторки, можливо, згодом «Реквієм для Воїна» прозвучить і на концертах пам'яті Василя Сліпака в Лондоні та Парижі.

Письменник Богдан Стельмах зазначив, що твір Алли Сіренко став особливим акцентом цього концерту. «Я вперше почув музику цієї композиторки живо, – зазначив митець. – Мене цікавила її творчість, бо зараз ми маємо спільний проект. Я написав лібрето для опери, яку вона зараз завершує писати. Алла Сіренко привезла її до Львова, щоби показати мені. І після завершення роботи намагатимемося презентувати цей твір у Львівській опері».

Наталія МАТОЛІНЕЦЬ, Львів

Два десятки років тому Ірина Білик уперше здійснила широкомасштабне турне Україною. Цього року співачка планує не менш грандіозне.

Сергій БАХІН

З цього приводу кумирка тінейджерок 90-х влаштувала велику прес-конференцію в одному з найстаріших будинків столиці – колишній астрологічній метеообсерваторії Київського університету, нині – недешевому розважальному закладі, що розташований поряд із ботанічним парком КНУ імені Шевченка. Іра вже так довго

ІРИНА БІЛИК. «БЕЗ ГРИМУ»

гучем». Що було певним дисонансом на тлі нового кліпу Ірини «Не питай», який організатори крутили на моніторах майже безупинно перед початком прес-конференції. До речі, ця композиторка, що її написав Олександр Воевуцький, за стилем нагадує ті твори, які Ірина співала на початку своєї кар'єри. І, як ЗМІ дізналися на прес-конференції, це перший її кліп українською за

фронтоні – це будуть Маріуполь, Покровськ, Краматорськ, Сіверськодонецьк. Нинішні події на Сході – болісні для нас, зауважила Білик та висловила свої сподівання, що все це скоро завершиться.

А ще будуть Одеса, Запоріжжя, Кривий Ріг, Херсон, Миколаїв, Вінниця, Хмельницький, Чернівці, Рівне, Тернопіль... Загалом турне охопить 33 міста. Останні 3 концерти відбудуться напередодні Великодня в палаці «Україна» 11, 12 і 13 квітня. У 1997 році під час всеукраїнського туру було лише два виступи у Києві. І практично всі квитки тоді було розкуплено. Але варто нагадати, що то був зоряний час артистки, як тоді вважали естрадною співачкою № 1 в Україні. Тож і ажіотаж був неабиякий...

Компанію Ірині на концерті складатиме Оля Ракицька. Спочатку прима хотіла викупити пісні в Ольги й виконувати їх сама, врешті вирішили виступати разом. Не секрет, що «шахтарівець» Ракицький відомий і високооплачуваний футболіст, і це могло стати одним з аргументів для участі його дружини у спільному проекті з однією з найвідоміших виконавиць України. Команда Білик доволі ретельно підготувалася до турне. Костюми для артистки розробляли відомі українські дизайнери, зокрема, Катерина Шаховська, Віктор Анісімов, Іван Фролов, Ельвіра Гасанова, Сніжана Нех... Вручому екслюзивні, робилися костюми – нитка до нитки, камінь до каменю.

Супроводжуватиме Ірину вже нова команда музикантів, адже попередники пішли на заробітки. Втім, нові не гірші за колишніх, вважає Ірина. Окрім того, вперше на концертах використовуватимуться екзотичні для України музичні інструменти, які ще ніколи не звучали в нашій країні. А ще на екранах з'являтиметься відео про приватне життя поп-зірки і про її сина Табріза. Як відомо, теперішній чоловік Білик і батько її сина – фотограф Аслан Ахмадов, мама якого мешкає у Баку.

Повна назва нинішнього гастрольного турне «Без гриму. Краще, Про кохання». Як розповіла артистка, це шоу вона виношувала двадцять років.

– Вважаю, що настав час, коли можна поділитися зі своєю публікою піснями, які давно чекали свого виходу, а також зовсім новими композиціями. Це мій скарб, який я хочу дістати зі своєї душі і показати людям. Це мої пісні і мої почуття, які завжди оголені. Без гриму... – сказала Ірина.

не з'являлася на очі журналістів, що послухати її прийшло кілька десятків акул пера і гієн клавіатури.

Розглядаючи інтер'єри старовинного будинку, приму чекали недовго – від заявленого часу зазірнула лише хвилин на п'ятнадцять. Супроводжували Білик її продюсер Олег Збаршук, режисерка її шоу Олена Вінярська та дружина відомого футболіста «Шахтаря» Олена Ракицька, що збиралася брати участь в концертах Ірини – але зі своїми піснями. Легендарна за українськими мірками співачка зайшла у залу на 2-му поверсі у джинсовому піджаку і чорному кепі, що дещо маскували її зовнішність. Попри те, що тур називається «Без гриму», на зустріч із пресою Білик прийшла добре загримованою. Можливо, приховуючи сліди пластичних операцій, які змінили її обличчя з часів турне двадцятирічної давності.

За ці роки чимало змінилося у житті й творчості Білик – поява двох дітей, нові пісні від початку двотисячних виконувалися вже, зазвичай, російською мовою. Даючи інтерв'ю у 1997 році, на запитання, чому вона співає й говорить українською мовою, артистка відповіла, що інакше й не може бути – адже вдома вона завжди говорила українською. Втім, згодом Ірина перейшла на російську – що в побуті, що на естраді. Й на останній прес-конференції у Києві також спілкувалася «на великом и мо-

останні десять років. Як зауважила виконавиця, кліп їй подобається через те, що там немає голих сідниць і купальників.

Також Ірина нагадала, що цьогогоріч минає 30 років від початку її творчої діяльності, але вона не збирається його гучно відзначити. Останні 3–4 роки Білик вела доволі затворницький спосіб життя, не відвідуючи презентації і тусовки. За цей час встигла народити другу дитину, і дуже цьому рада. Втім, незабаром гастролі, й малечу навряд чи вона взяла б із собою, зауважили її журналісти. З хлопчиком залишиться бабуся, тобто Іринина мама, яка спеціально візьме тримісячну відпустку за свій рахунок на Інтері. Плюс ще няня.

А ще впродовж трьох останніх тижнів перед появою на публіці Ірина намагалася схуднути. Майже не їла 3 тижні, скромно уважила поп-ідол. Що, напевне, також відобразилося на її теперішній льяльковій зовнішності. Дехто помітив, що вона стала нагадувати Аллу Пугачову...

Першого лютого – початок гастрольного туру. Їздитиме Ірина протягом двох з половиною місяців усією Україною, починаючи від невеликих міст і завершуючи столицею. Спочатку схід і південь України – перші міста Суми і Конотоп, а потім – центр і захід; Харків – 5 лютого, Дніпро – 13-го; Львів, де можна очікувати на аншлаги, співачка відвідає 6 березня. Також наприкінці зими Іра даватиме концерти у при-

МІФОЛОГІЧНА ВЕРСІЯ ПРО ГЕРОІВ КРУТ. КАМЕРА! ЗНЯТО!

Нещодавно в столичному кінотеатрі «Оскар» відбулася прес-конференція, на якій було представлено і розказано про початковий етап роботи над художнім фільмом «Крути 1918».

Леся САМІЙЛЕНКО

З а словами творців цього кіно, його можна характеризувати як історичний екшн, що викликає особливий інтерес серед молодого покоління українців. А в наш час – він один з найпопулярніших серед молоді, зокрема тієї, яка переймається подіями на Сході, бо вони – реалії нашого життя, яке потребує оспівування героїзму патріотів. Але навіть після оприлюднення інформації про роботу над фільмом на початковому етапі в суспільстві ведуться гарячі дискусії стосовно цієї роботи. Адже весь фільм побудований на історичному матеріалі, в якому створено образи у шатах метафорики і пафосу. В матеріалах, які отримали всі журналісти, йдеться про братів Андрія та Олексан-

професійний підхід до піар-кампанії та збору інформації щодо подальших дій. А дії ці, як і будь-який творчий процес – не передбачувані, бо все відбуватиметься протягом року, і презентація самого кіно планується на грудень 2018-го, а конкретніше до Дня українського війська.

На цій прес-конференції всі присутні мали змогу подивитися перший трейлер, постери та взяти ексклюзивні інтерв'ю у акторів. Свій «автограф», за його ж словами, у цьому фільмі поставив і чинний міністр куль-

тури Євген Нищук, який розповів, що давно мріяв знятися у такому фільмі, але вже вік не дозволяє виконати роль молодого крутянина, то зіграв роль батька одного з них. З популярних акторів старшого покоління у «Крути 1918» потрапили Остап Ступка та Наталя Васько. А Ступка-молодший (Дмитро) виступить у ролі представника свого ж покоління і, за словами режисера, добре впорався з роллю і розкрив свій акторський талант. Поживемо, побачимо, самі зробимо висновки вже в грудні цього року, а поки що немає чого й розповісти, окрім того, що задіяні молоді і ще не відомі загалом актори. Режисером цього фільму є Олексій Шапара, якого кінознавці та кінолюбці знають як доволі успішного і талановитого митця.

Хочеться вірити, що цей фільм стане не лише популярним, але й цікавим широкому загалові, бо трагічні сторінки історії буття України, на жаль, поповнюють архівні полиці, а героїзм – це почуття, властиве одиницям, які свято повірили своїм провідникам.

дра, які закохалися в красуню Софію і «разом з чотирмастами молодими людьми загинули під Крутами». Звичайно ж, це різке слух – ще можна зрозуміти про триста героїв, бо це число загинувших якоюсь мірою додає пафосу трагічній події, яка має іншу історичну правду й асоціюється з відомим усьому світові подвигом спартанців. У рекламному бізнесі – це нормальний підхід для розголосу і підсилення інтересу глядачів і не лише в Україні. А жодних посилення, окрім візуального ряду, а точніше створених костюмів героїв того часу і битви під Крутами немає і навіть, як з'ясувалося, не планується. Тож історики підняли полеміку, критикуючи і те, що вже відомо про фільм, і те, чого ніхто ще не бачив. Робота ще на початковому етапі, це просто

«Що ж ті кляті гроші роблять з людьми?» – саме на це запитання ви зможете дати відповідь, подивившись новий український фільм «Казка про гроші», що вийшов у прокат 25 січня.

Знятий за повістю Володимира Короленка «Йом-Кіпур, або Судний день», він яскраво описує картину людської слабкості, злості та скупості.

Головний герой кінострічки Левко успадковує млин рідного дядька, а згодом – шинок зниклого за незрозумілих обставин лихваря. Різка збагачення збуджує в ньому величезну жагу до грошей. Левко починає знущатися з людей, забирає останні копійки, втрачає здатність до співчуття, любові, взаєморозуміння. Саме тоді з'являється нечиста сила, яка хоче цілковито заволодіти ним.

На презентації стрічки були присутні режисерка Олеся Моргунець-Ісаєнко та виконавець головної ролі Андрій Ісаєнко. Вони розповіли, що головною проблемою фільму була нестача фінансування. Незважаючи на те, що стрічка перемогла у другому конкурсному відборі Держкіно та отримала фінансування в розмірі 11 мільйонів гривень, бюджет фільму скоротила інфляція. Але талановита режисерка все ж змогла обійтися цією сумою і показала своє творіння усьому світові, який не забарився з відповіддю. Кінострічка отримала приз від Академії Індійського кінофестивалю та відзнаку журі за «Особливий фільм» вже у 2017 році.

Офіційний трейлер фільму починається з тихого шепоту закоханих. Звісно, сценаристи не могли не вписати вічну історію любо-

КАЗКА ПРО ГРОШІ

Режисером фільму стала Олеся Моргунець-Ісаєнко, відома своєю драматичною кінострічкою «Violoncello». Головні ролі виконали професійні українські актори: Андрій Ісаєнко, Олександр Кобзар, Михайло Кукулюк та Анастасія Карпенко. Їхня гра не викликає жодного сумніву, а емоційність вражає навіть найсуворішого критика. Цих акторів ви можете також побачити в таких вітчизняних фільмах, як «Кіборги», «Поводир» та «Свінгери». «Казка про гроші» стала першою картиною, знятою на Національній кіностудії Олександра Довженка за останні п'ять років.

Зйомки відбувались у Національному музеї народної архітектури і побуту в Пирогові, і тому майже всі декорації «вже були підготовлені до знімального процесу».

Особливої уваги заслуговує музичний супровід стрічки. У картині можна почути народні, календарно-обрядові, весільні пісні. Гурт Мавка не лише чудово виконав усі музичні композиції – музиканти стали акторами другого плану. У фільмі вони виконали ролі співаків. Українська народна пісня в поєднанні з сучасними спецефектами справляє неабияке враження на глядачів.

ві до стрічки. Левко і Катря, двоє юних голубків, які знайшли та покохали одне одного. Чи вдасться їм зберегти це прекрасне почуття, подолавши непростий шлях?

«Казка про гроші» – фільм-притча, який засуджує егоїстичність та підтримує добро. Ось що сама режисерка розповідає про кінострічку: «Наша історія про жахливу людську пожадливість, скупість і скнарність. Про лихварів, дармоїдів та підлабунників, про ледарів, пияків та рясоносців. Але передусім – про справжнє кохання, відданість і самопожертву».

Таясія ДОВГАНЬ,
студентка 1-го курсу КНУКІМ

«Українським Гомером» назвав Гната Мартиновича Хоткевича письменник Андрій Савельєв у книзі-дослідженні про видатних діячів національної культури «Прометей духу».

Євген БУКЕТ

ХОТКЕВИЧ І КОЛІВЩИНА

Гнат Хоткевич

12 січня виповнилося 140 років від дня народження публіциста, прозаїка, кіносценариста, перекладача, літературного і театрального критика, мистецтвознавця, драматурга, режисера, артиста, музиканта, композитора, історика, етнографа, фольклориста, журналіста, видавця, редактора, педагога, винахідника, громадсько-політичного діяча Гната Хоткевича. Він був воістину уособленням української культури! І залишається таким навіть сьогодні.

У № 48 «КіЖ» за 2017 рік ми розповіли про Хоткевича як засновника нашої газети. Тепер, презентуючи ювілейну рубрику «Рік Гната Хоткевича», хочемо подати його щирі розповіді про повстання надвірних козаків Коліївщину – останню спробу відновлення української козацької держави, з яким у часі нас розділяє рівно 250 років.

Досі зберігаються в рукописі дві частини, обсягом по 1000 сторінок кожна (Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАНУ. – Ф. 62. – Од. зб. 190) роману-тетралогії про Тараса Шевченка «В сім'ї геніїв», над яким Хоткевич працював від 1928 року. За задумом автора, твір поділявся на чотири частини. Перша, про дитячі роки, мала назву «Тарасик» (вийшла друком 2002 року на Харківщині), друга – до 1838 року – «Тарас», третя – до арешту – «Тарас Григорович» і четверта – «Шевченко». Паралельно він підготував до друку скорочений варіант. Рукопис повісті «Тарас Шевченко» був виявлений у Центральному державному історичному архіві України в м. Львові і вперше надрукований 1964 року.

На початку 1933 року єдиний примірник завершеного роману письменник віддав на рецензію тодішньому міністрові освіти радянської України Миколі Скрипнику. Але 7 липня того ж року останній покінчив життя самогубством. Тож твір Хоткевича був вилучений НКВДістами разом з іншими документами самогубці. Доля того рукопису досі не відома. Гнат Мартинович намагався по-пам'яті відновити втрачений твір, але не встиг. Його, як і багатьох інших діячів української культури розстріляли в 1938-му...

У книзі «Тарасик» – першій частині незавершеної тетралогії про Т. Г. Шевченка – вустами Тарасового діда Івана Гната Хоткевича розповідає і про керівників повстання, і про всіх інших отаманів, які фігурують у найрізноманітніших

джерелах. А ще вражає знання про витоки гайдамацького руху, зокрема розповідь про столицю повстанців Мигію на Південному Бузі і точне розуміння Хоткевичем ролі Росії в українській історії. Безсумнівно, автор опрацював величезну кількість архівних матеріалів, чув безліч народних переказів, зокрема в середовищі кобзарів, про події не такого далекого ще 1768 року.

Ось уривки, у яких дід Іван розповідав малому онукові про Коліївщину:

«... Гайдамаччина претендувала на всенародність, на повторення Хмельниччини, а військо славне запорізьке, єдина зброя народна сила, єдина скарбниця, куди нарід посилав найсвободолюбніших своїх синів – це військо зосталося осторонь. Гайдамакам рубали голови у Кодні, здирали шкуру й солили сіллю, але даремне звертали гайдамаки ті обдерті голови в бік Низу, даремне помертвілими очима виглядали, чи не виткнулося військо червоних жупанів із-за гори, чи не гримнула січова гармата.

Але й військо не йшло й гармата мовчала. Запоріжжя було вже не те і не йому вже було підійматися за правду, волю й добро українського народу. Його старшина запанила, його кошові стали царськими чиновниками та й усе воно, роздиране внутрішніми

усобицями, доживало вже останні свої дні...

... на початках тільки троє їх прийшло з Січі, первісних організаторів: це Лусконіг, Шелест і Дем'ян Гнида. Прийшли до Мотронинського монастиря ніби «на поклоненіє».

І так собі нарід наче нікчемний, вахлаї такі... Ото ходять, було, похилившись, смиренно говорять... Нікому і в думку не спада!..

– Коли трохи згодом пішов Гнида у Лебединський монастир, Лусконіг у Мошенський, а Шелест зостався у Мотронинському. Та все скуповує жупани, штани, шапки, чоботи, ратища замовляє робити. Люди, було, й питаються: навіщо це? То він каже: це я, каже, подам у Січ гостинця. Бо там народ, каже, прибуває, а за одержу трудно. Аж потім показалося, навіщо він це робив, як одразу узброїв і одяг двісті чоловік...

Пани... Як перед погібиллю, мов показалися. Що вони тільки й виробляли – м-м-м!.. Мабуть, ніде на світі не мучено так народу, як у нас... Пан Гребницький до кінських копит людей прив'язував і гнав потім степом. Пан Пулявський набрав купу шляхти різунів та як насунув на Чигиринщину – ой, що ж він і виробляв там!.. Взагалі, кажу, мов показалися пани тоді. Ну, нарід і не видержав. За ножі взявся.

– А ножі ж у Мотронинському кували?

– Кували і в Мотронинському, кували і Залізник. Кажуть, десь коло Звенигородки є село Залізничка, то ніби там. Ліс там був великий. Дубяччя, кажуть, таке було, що і в шістьох не обіймеш. І Тикич яром пішов, драговину зробив таку, що хто не знає – не перейде. Отам, кажуть, і улюбив собі Залізник місце. Понаставляв кузень і давай кувати зброю. Спочатку, кажуть, і хат не було, землянок ковалі понакопали. Потім уже хатки появилися, село стало. Теж, бач... клопотався чоловік. Якби інший, то жив би собі та й жив, з упокоєм хліба-солі заживаючи. Моя хата з краю – я нічого не знаю. А ці люди, бач... Ну, не вдалося – ну, що ж... божа воля.

Дід поник головою. Зрозумів Тарас, що це біль не за свою власну невдачу, а за загальну. Це було широко. Свідомість хлопця того не вмщала.

– А звідки бралися гайдамаки, дідусю?

– Звідки? А звідусюда. І з-за Дніпра приходили люди, і з Брацлавщини, і зі Слобожанщини. Були й старинні гайдамаки, одвічні – ті що з Мігеї. Це в Бугордовській паланці острів є Мігейський. Там ще за Хмельницького левенці як осілися, то вже й не переводився там нарід. Як невдача – куди? На Мігею. Після Палія та Самуся туди люди бігли. Або коли ото Верлан устав та Грива. Та й так кому тісно в панцині ставало – всі на Мігею. До Війська такий народ не вписувався, бо Військо вже тоді не саме собою ходило – ну й жили ті мігеївці своїм кошом. Народ сміливий, на все готовий. І де тільки йшла чутка, що підіймаються люди проти панів, там і вони, степові гайдамаки.

Були вони й у нас, і добре помагали. Багато їх у Кодні страчено. Були й запорожці. Правда, стар-

шина заборонила запорожцям умішуватися в наші діла, але не всі слухалися.

– А чого ж старшина не дозволяла?

– Та того, що з Петербурга такий наказ вийшов. А кошові наші послідні, отой Лантух та Калниш – то не ті вже були кошові, що з королями в шапці стоячи горючили. Ех!..

І дід так ударив себе кулаком по хворій нозі, що аж застогнав від болю.

– Ну, не лиха ж тобі година з отією клятою ногою!.. І де візьметься!

Дід оповідає про гайдамаччину, про її вождів. Згадує, як Залізник проходив мимо Кирилівки отам за вигоном. Хлопця стрів, розпитувався чи були ляхи в селі. Хлоп'я розказало, що були й подалися он туди. Залізник велів вказати туди дорогу, хлоп'я вказало й Залізник дав йому за те золотого.

– Він і досі у нього.

– Хто?

– Та золотий же.

– У кого?

– Та у Прокопа ж. Бо то ж він був.

– Отой Прокоп, що мережана хата?

– Отой самий.

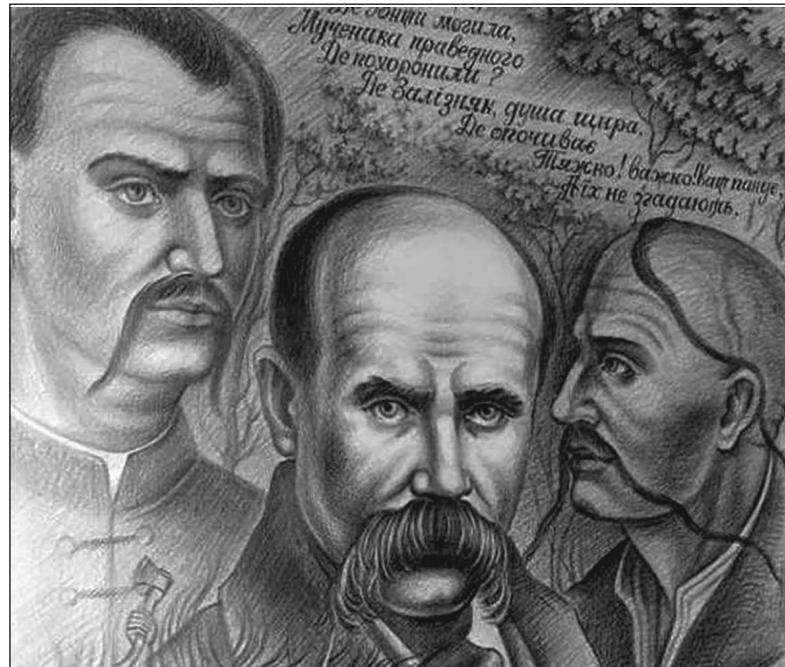
Тарас чудується. Звичайнісінький собі дядько, а із самим Залізником балакав, золотого від нього має.

– А Залізник подавсь потихеньку. Приїхали на місце – нема нікого. Туди-сюди хлопці – нема нікого. А Залізник сміється. «Це ви погано, – каже, – шукаєте. А подивіться, лишень, які грушки уродили!» Та бац із пістоля! А лях із дерева тільки гуп! Як почали тоді гайдамаки луцтити, так тільки й чути – гуп! гуп! Тому й Гупалівщина прозвалася.

– Наша?.. Оця-о Гупалівщина?..

– Та наша ж!

І знов дивується Тарас. Бігав яких може сто разів із хлопцями на ту Гупалівщину й не знав, що то історичне місце.

Василь Гелетко. «Гайдамаки»

– Хто в Кирилівці був, так це Неживий. Бо на Кирилівку саме наскочив Гайдаш. Це такий був грабіжник попросту, хоч і звав себе гайдамакою. Так Неживий прочув, що Гайдаш тут порядкує, і пустився за ним у погоню. Наздогнав у Пединівці. Так що ж – у Гайдаша сили більше, не може Неживий нічого зробити. Так він тоді давай того Гайдаша вговоряти. І що ж би ти думав! Таки вговорив! Пішов і Гайдаш Залізнякові у поміч. Золота людина був Неживий. Тільки легковірний дуже. Кажуть йому, що цариця велить своїм салдатам нас бити, а він не вірить. «То якась помилка», – каже. Аж коли Чорба заманив його до себе в лагерь та велів зв'язати – аж тоді, бідолаха, повірив. Так і пропав Неживий...

Швачка був іще. Той коло Білої Церкви ходив, у Васильківщині. А квартира його була у Хвастові. Приводили туди до нього люди панів, так він сам, було, їх і б'є. А ховати велить старцям торбишникам. Він і своїх стріляв. Як хто не слухає – бабах і готово. Суворора була людина. А проте люди любили його. Генерал Протасєв його забрав, бив багатом дуже, ніздрі вирвав і вислав у Сибір. Пропав і Швачка.

Із більших іще Бондаренко був. Того свій і продав. Сотник Щербина... Судили Бондаренка в Чорнобилі, там його й скарали на смерть. Пропав і Бондаренко.

Оце було троє більших. Неживий, Швачка й Бондаренко. Решта – то були вже менші. Ніс був... він тут по наших околицях і вовтузився. Саражин отаман... У нього самих запорожців було душ сто. Під ним робили менші отамани, як от Вігер Петро, Василь Смілянський, Скорина тощо.

Багато було отаманів, що й казати. Микита Чорний – по Уманщині ходив, Іван Таран, Паралюш, а під ним – два менших отамани: Панасюк і Каракиш чи Крапиш – уже й забув.

Романченко. Той якось вивертівся, подався на Гетьманщину. Губа був, Ремеза був – його розбили надвірні козаки в Папужинцях. З-під Росії були Богун та Джорджа – так двойко й держалися. Шунбра – його розбили корсунські надвірні козаки під Млієвом.

А то був отаман Микита Москаль. Так він у селі Малинках надбав ляшку, молоду панну, й одружився з нею. І весілля справив – геть усе чисто. А на весіллі гукав до мужиків: «Люди добрі! Знайте, що панщини більше відбувати не будете! Жито, пшеницю й усякий хліб забирайте на свою користь! Сіно косіть тільки собі! Кабанів панських ріжте й їжте!..»

Савко Плиханенко був, теж у ватазі багато запорожців мав. Грицько Вовк... Цього Шелест, сотник богуславський, захопив під Гутою Богуславською. А Бандурку схопив князь Баратов. Він, цей князь, по-особливому робив.

Набрав гайдамаків, викопав яму, а гайдамаків поставив край тої ями й велів своїм солдатам стріляти. Падали до ями й убиті й ранені, але їх усіх однаково закидали землею салдати. З ями крики, стогони, а салдати засипають.

Тарас уявляє собі ту люту картину, й мороз переходить у нього по спині. В хаті вже темнуваті й з кутів виглядали сірі потвори. Голос діда стає потаємним, бо не видно, звідки він виходить.

– Що ж, – чулося у темноті, – не судилося. Морем піднялися люди, але – це сила.

– У ляхів, мабуть, сила велика була, – немов сам до себе каже Тарас.

– Ні, сину... не ляхи нас подужали. Якби нам тільки з ляхами діло мати, то ми б із ними справилися. Але ляхам прийшла на поміч цариця. Звеліла своїм генералам нищити нас у пень. Начальників наших обманом захоплено... Першого Гонту мучили... у селі Сербові... Кожен день наддирали з нього шкури, а кат рубав по одному пальцеві. Потім руки одрубав, потім ноги, потім облупили Гонті голову, натерли сіллю й знов, як шапку, на діли на самий черепок...

В хаті вже зовсім темно. Тарас притулювся до діда й тремтить. Перед його очима встав Гонта... простяг руки й кликав: «Рятуй мене, Тарасику!.. Рятуй!..»

Дід Іван розповідає про Коліївщину. Малюнок Опанаса Сластіона

Ансамбль бандуристів під керівництвом Г. Хоткевича

Хлопець здригнувся й ще міцніше притулювся до діда. Але дід того не помічає. Машинально гладить малого по голові, а думки його далеко... в тому лютому дійстві, що відбулося над свободолюбивими людьми.

– Четвергували по містах і містечках... сажали на палі... голови, руки й ноги розвішували на перехрестях... Кодня... Кодня – то тільки одна сота частина того,

що з нами виробляли! Кодня була вже в шістдесят дев'ятім році, коли перший шал минув. А що робилося на перших порах – і не доведи, Мати Божа!..

І розгубилися люди. Почали тікати, хто куди попав. Тікали у Крим, на Волощину, багато пішло на Дін... Вішалися люди, не можучи виносити утиску!.. Запустили наші поля, нікому орати...

Але не всі склали руки. Знайшлися такі, що сказали: «Раз мати родила – раз і помирати!..» І пішли знов! Пішов би й я, так попечений був дуже. Ну, та нічого! І без мене знайшлися люди. Запорожець Журба. Зібрав чоловік сімсот, став під Ольшаною. Рівчаком обкопався, за рівчаком вал висипав, а за валом іще частокіл дубовий поставив – он як!..

Панченко зібрав душ двісті, зачинився у Летневецькому замку, що ото коло Лисянки. Під Звенигородкою у бору отаборився Тимченко, теж чоловік з двісті мав. Шостак вадив душ сто. Все то невеликі ватаги були, але зате такий нарід підібрався, що й самого чорта не боїться. І, може, й вишло б що, може, знов почали б приставати люди, знов розколихалося б на усю Україну, але – цариця! Вп'ять цариця!..

Двинула військо спочатку на Шостака. Довго не давався Шостак. От-от його схоплять, а він так і вислизне, як в'юн. Бігали-бігали за ним – нічого не вдіють. Кинули. Взятися за Журбу.

Пише Журбі генерал: так і так, треба нам переговорити, являйся до мене. Еге! – каже Журба. Знаємо ми вашу совість. Знаємо, як генерал Кречетников Гонту у гості кликав. І не пішов.

Ну, тоді бачать вони, що хитрстю нічого не зроблять, пішли лобом. Зібрали все військо докупити, тисяч зо дві ще донців їм на поміч прийшло, та ще ляхи додали тисяч дві – і вдарили на Шостака! Поліг Шостак. Вдарили на Журбу. Через три дні поліг і Журба. Взятися до Панченка, а його й сам

чорт не візьме. Хлопці зібралися добрі, стрільці хіба ж такі? Як почнуть салдати наступ, тільки наблизяться – вже й назад треба, бо луцять їх наші, як горіхи. Полковника навіть донецького влучили – щоб не висувався.

Але що ж... піддався Панченко на честь. Генерал поклявся, що випустить усіх без уцербку, образ знімав і цілував. Наші повірили, одчинили ворота – і салдати всіх їх вирізали... живої душі не залишили...

Сумно поник дід головою. Судьба всього його народу тяжіла на його свідомості – і не було там відради. Саме горе, сама безнадійність.

– Чудна наша доля, Тарасику... Піднялися за свободу, піднялися, щоб бути нам під руською царицею. Бо і то ж православні – і ми православні. Одна, сказати, віра. Зустрічали салдатів із хлібом і сіллю – бо то ж наші! А вони виставляють гармати й стріляють – у кого? В нас!.. У нас!.. Ми їм кричимо – це помилка якась! Ми ж ваші! А вони не зважають, б'ють. А коли візьмуть у полон, віддають кому? Полякам же!..

Салдати б'ють конфедератів, і ми б'ємо конфедератів. Здається ж, нам по дорозі, а от ні. Ми хотіли скинути з себе польське ярмо, а цариця хотіла знищити Польщу – знов наче нам по дорозі, а от ні!..

Конфедератів, яких узято в полон, садовлено на підводи й везено через Київ у Казань. А нас, якщо попадемо в полон, січуть кнутами, виривають ніздрі й засилають у Сибір.

Як уперше ми таке почули вірити не хотілося!.. Але приїшлося повірити, як здавили нас салдати та загнали у матню з трьох боків, а конфедерати з четвертого. Між собою солдати й ляхи воюють, а як нас бити – еднаються. А там іще хан татарський стоїть у Балті й шістдесят тисяч орди з ним. Грозить піти на Україну й вибити до одного – кого? Та все нас же! Нас!..»

КУЛЬТУРА, ПАТРІОТИЗМ, ІННОВАЦІЇ

Пригадує, років двадцять тому ми обговорювали зі знайомим науковцем статтю про Ізраїль. Ішлося в ній про те, що ця молода близькосхідна країна отримала багатющий «подарунок» від СРСР.

Сергій ЛАЩЕНКО

Звідти на постійне проживання до Ізраїлю виїхало близько мільйона колишніх радянських співгромадян єврейської національності. Серед них було багато математиків, шахістів, поетів, художників, скрипалів... Успіхи Ізраїлю пояснювалися саме цією інтелектуальною

ське суспільство, народжується нова нація...»

***

Ви знаєте, чому перший ізраїльський міномет називається «Давидка»? А тому, що саме сибіряк Давид Лейбович став його творцем. Перші міномети колишній учитель з Томська робив з каналізаційних і водопровідних труб. Виготовлявся міномет у кустарних умовах, у бою його переносило вісім бійців. «Давидка» стріляв не дуже точно, але снаряд, вагою 40 кілограмів, зчиняв страшний гуркіт. Та й руйнування були чималими... Араби боялися кустарної єврейської артилерії, саме вона й посприяла перемозі Ізраїлю. Минув час,

й адекватно діяти у критичних ситуаціях. Щоб не мати справи з угорськими спецслужбами, Шухевич вирішив видати себе за єврея. Окупанти, щоб його критикувати, повели на «співбесіду» до місцевого рабина. Цікаво, що іспит Роман Шухевич витримав. Водночас, треба віддати належне і рабину, який, розуміючи, що й до чого, підтвердив слова українського націоналіста. Очевидно, відіграла певну роль симпатія до людини, яка розбирається у єврейській культурі. Твердження радянських ідеологів, що українські націоналісти ледь не поголовно були «різунами» і хуторянами з примітивним світоглядом, взагалі, не витримують критики. Бо що б тоді робив у лавах ОУН нащадок німецьких колоністів Костянтин Гіммельрайх? Ще й східняк (народився на Чернігівщині) і командир Червоної Армії? Напередодні війни він, гідробіолог за фахом, не встиг захистити кандидатську дисертацію на тему «Малі річки України». То, може, любов до рідного краю всьому виною? Недаремно ж, така тема дисертації. А, може, поетичний, письменницький дар? Відомо, що на початку січня 1945 року Кость Гіммельрайх зустрічався з Романом Шухевичем. А той призначив його командиром відділу особливого призначення УПА-«Схід», що складався з українських патріотів-східняків, і метою якого було взяття Києва після початку ймовірної війни між СРСР і західними союзниками навесні 1945 року. Звісно, керувати спецназом – річ не проста. Але ж довіряв Шухевич колишньому радянському командирі! Може тому, що непогано знав його біографію? Знав, що його підлеглий має знання у різних галузях. Адже Кость Гіммельрайх спочатку вчився в електротехнікумі, який залишив через конфлікт з учителем... У 1928 році вступив до хімічного технікуму, де провчився два роки. 1935 року закінчив зоотехнічний інститут. Після закінчення інсти-

туту був покликаний на рік до військової школи в Хабаровську, яку закінчив старшим лейтенантом артилерії. І з таким скромним військовим базисом примудрився бути заступником командира полку при обороні Києва в 1941 році. І скрізь у нього все виходило! Хіба такий не виконає наказ, не встановить українську владу в Києві? Та, оскільки третя світова війна так і не розпочалася, Кость Гіммельрайх, перейшовши кордон, опинився на Заході. Згодом виїхав до Австралії. Там був членом Об'єднання українських письменників «Слово», автором збірок поезій і оповідань, численних статей у пресі. На жаль, майже весь його літературний доробок загинув у пожежі 1953 року. Лише дещо вдалося відновити з часом. Цікаво, що син українського патріота з Чернігівщини Юрій Гіммельрайх, став художником, членом Спілки українських образотворчих митців Австралії. Тож тут, як і у випадку з Ізраїлем, простежується чіткий зв'язок між високим рівнем культури і патріотизмом.

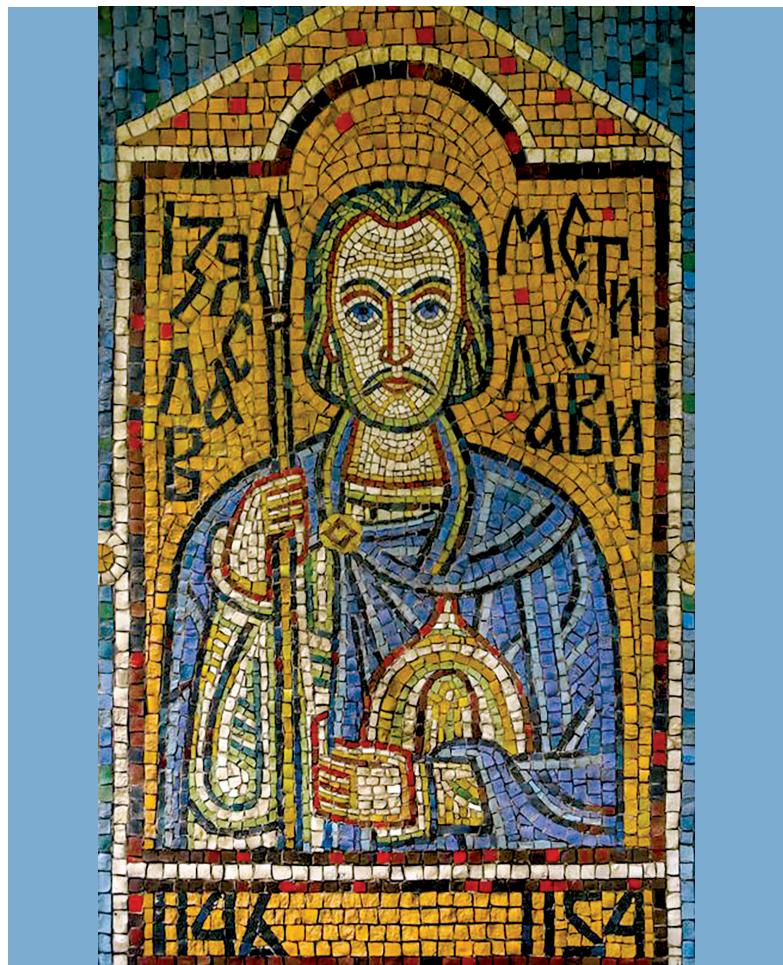
***

Якщо зануритися в історію Київської Русі, то ми й там побачимо аналогічні приклади. Ось точка зору відомого російського історика Олександра Михайлова: «В XII столітті культурний розвиток набуває небаченого доти динамізму. Літературні жанри виникають, вступають у взаємодію, ускладнюються і дробляться, і скоро, коли й не занепадають, то відтісняються на літературну периферію, поступаючись новим напрямом та жанрам».

Так ось, коли на заході Європи викристалізувався лицарський роман (спершу віршований, а невдовзі й прозовий), на Русі виникла «дружинна» повість. І чи не першим зразком цього жанру стали повісті, створені гуртком книжників при дворі Ізяслава Мстиславича. Михайло Грушевський прямо вказав на те, що

***

Чи може вищенаведена інформація мати якийсь прикладний значення для сучасної України? Може. Звісно, мільйон біженців з Росії (патріотичних, українського походження, ще й з вищою освітою) нам, мабуть, не світить. Але допомогти найкращим людям з Донбасу і Криму, (переміщеним, які тепер живуть у різних містах материкової України) ми просто зобов'язані. Коли хоча б найосвіченіші, найпатріотичніші з них отримають всі умови для самореалізації, то від цього виграємо всі ми.

«добавкою». Видно, у загальному плавильному казані, у якому варилася, чи то пак, творилася модерна ізраїльська нація, не вистачало саме шахістів і скрипалів! Я тоді словив своє здивування з цього приводу: мовляв, країні, яка воює, треба побільше військових, а не скрипалів. Але професор, трохи подумавши, сказав, що він згоден з висновками автора. «Ну, стане грати скрипаль на вулиці... Хто в першу чергу підійде послуhati? Скоріш за все, розумні, освічені люди. Підійдуть, поспілкуються, перезнайомляться. Будуть говорити про якісь актуальні речі. Мільйон людей з вищою освітою, це й справді немало! Так і твориться громадян-

і вдячні громадяни встановили міномет на постамент у місті Гіватаїм. А винахідливий Давид Лейбович став засновником військової промисловості Ізраїлю. Згодом він сконструював ще й протитанкову рушницю «Піат».

***

Взагалі, знання – дуже важлива річ. Інколи можуть стати в пригоді не лише технічні знання, а й знайомство з культурою іншого народу, з його релігією. Цікавий випадок стався з Романом Шухевичем, коли той після розгрому Карпатської Січі потрапив у полон до угорських фашистів. Майбутній головнокомандувач УПА вмів швидко приймати рішення

Вокальний ансамбль був створений у вересні 1997 року, коли вісім жінок, закоханих у пісню, об'єдналися в один колектив. Керівником на той час була Галина Федорівна Гончаренко.

З 2005 року змінився керівник колективу. Ним стала Колос (Обухівська) Людмила Василівна. До 2013 року ансамбль мав назву «Родина». З 2013 року відбулося оновлення кількісного складу колективу і за пропозицією учасниць змінилася назва. Відтоді вокальний ансамбль має назву «Зоряниця». На теперішній час у колективі Тетяна Григорівна Ясинецька – журналіст районної газети, Лариса Володимирівна Міщенко – художній керівник Макарівського РБК, Наталія Борисівна Міщенко – приватний підприємець, Ольга Василівна Євтушок – соціальний

НАРОДНА УЛЮБЛЕНИЦЯ — «ЗОРЯНИЦЯ» З МАКАРОВА

вокальний ансамбль «Акварель». Обидва колективи тісно співпрацюють, здійснюючи концертну діяльність, організовуючи театралізовані свята та обряди.

Вокальний ансамбль «Зоряниця» постійно бере участь у різноманітних заходах селища Макарів Київської області, а також у мистецьких заходах і театралізованих святах районного Будинку культури. Є бажаним гостем на сценічних майданчиках закладів культури району, де неодноразово виступав із концертними програмами.

Колектив був учасником районних, обласних та Міжнародних

З 2005 року колектив брав участь у понад 140 концертних програмах, де були представлені і окремі виступи, і самостійні концертні програми. Ансамбль «Зоряниця» має декілька комплектів сценічних костюмів та взуття, які були придбані за ко-

працівник, Оксана Іванівна Яременко – спеціаліст Макарівського відділення пенсійного фонду України, Світлана Ігнатівна Коцацька – пенсіонерка, Алла Федорівна Кириленко – спеціаліст відділу контролю Макарівської РДА, Ірина Віталіївна Бойко – викладач Київського Національного технічного університету ім. І. Сікорського, Наталія Миколаївна Гербут – методист Макарівського РБК, Людмила Миколаївна Яцен-

ко-Салюта – громадський діяч, поетеса, самотутня композиторка, Людмила Василівна Колос – директор Макарівського РБК.

У творчому доробкові колективу близько 45 пісень. Ансамбль виконує пісні українською, російською, білоруською мовами. Репертуар добирається з найкращих пісень українського пісенного спадку, шлягерів минулих років та пісень світової пісенної творчості.

Учасниці колективу мають певний досвід сценічної роботи в сольних виступах, у складі дуету та інших ансамблевих формах, постійно розвивають талант та удосконалюють свій рівень.

Вокальним ансамблем «Зоряниця» керує Людмила Василівна Колос. Вона майстер своєї справи, віддана творчості і покликанню. За освітою – вчитель музики. Тому і не дивно, що супутником дорослого ансамблю є дитячий

фестивалів та конкурсів. Неодноразово представляв пісенну культуру України за кордоном – у Боснії і Герцеговині (Сараєво), Болгарії (Приморско), Франції (Париж). Солістка колективу Людмила Яценко-Салюта є активною учасницею Всеукраїнських, обласних мистецьких заходів, де виконує власні твори та українські народні пісні. В репертуарі колективу також є авторські твори Людмили Миколаївни. У 2015 році Л. М. Яценко-Салюта стала номінанткою та переможницею рейтингу «Золота фортуна», де отримала Почесну відзнаку – Медаль «Трудова слава» в номінації «За вагомий внесок у справу розбудови України та високий професіоналізм».

шти учасниць ансамблю та за рахунок спонсорів.

За багаторічну творчу працю, високий професіоналізм рішенням атестаційної комісії Київського обласного управління культури від 6 липня 2017 року вокальному аматорському колективу «Зоряниця» присвоєно почесне звання «народний».

У вересні 2017-го вже народний колектив «Зоряниця» святкував свій ювілей – 20-річчя від часу створення. У концерті, який відбувся в районному Будинку культури, учасниці колективу подарували своїм прихильникам спілкування з прекрасними піснями, професійним виконанням, доторкнулися своїм талантом до струн душі кожного, хто був у залі.

ВЗІРЕЦЬ ІСТОРИЧНОГО КРАЄЗНАВСТВА

«Такого видання ще не має жоден інший адміністративний район нашої країни», – написав у передмові до чергової фундаментальної дослідницької книги про Ічнянщину («Ічнянщина: першоджерела».

Гриць ГАЙОВИЙ

Історія краю в документах». Авторі-упорядники Микола Терещенко, Віталій Шевченко. – К.: «Генезис», 2017. – 952 с.: іл.) голова Національної спілки краєзнавців України Олександр Реєнт, відзначивши в ній всеохопність «потрібних усім нам знань про Батьківщину».

Видання справді вражає обсягом документального матеріалу, ретельно зібраного в музеях, архівах, державних та приватних книгозбірнях – витяги з писемних джерел, давніх публікацій, приватних листів і щоденників, раніше утаємничуваних циркулярів, статистичних показників та рідкісних світлин, доповнених коментарями фахівців і спогадами очевидців історичних подій та вчинків відомих і позабутих людей з усіх населених пунктів нинішнього Ічнянського району Чернігівщини.

Розпочинається книга, як і годиться, із загальної характеристики території, географічного розташування, геолого-кліматичних умов, окреслюється її адміністративний поділ у динаміці розвитку зі змінами підпорядкувань та назв, кількості й структури населення, його трудового, культурно-мистецького, просвітницького й духовного виховання в різні історичні часи. Причому, на основі місцевих археологічних знахідок доби раннього палеоліту та залишків монументальних споруд і поховань пізніших епох формування матеріальної культури краю простежується з глибокої 300-тисячної давнини через усі геологічні періоди аж до кінця ХХ століття.

А далі вже йдуть, так би мовити, писемні свідчення історичного періоду. Чи не найбільше писемних пам'яток залишили монастирсько-парафіяльні літописці. І це не дивно, бо саме церква взяла під свою опіку ключові моменти громадянського стану – від народження до смерті, усе життя контролюючи помисли кожного прихожанина через сповідь. Проте, окрім Ічнянського краю в описі Чернігівської єпархії, маємо реєстри козацьких сотень Війська Запорозького у складі спочатку Прилуцького, а потім Ніжинського полків, документи землевласників на володіння маєтками з мапами наділів. Рясні земельно-податкова статистика, пода-

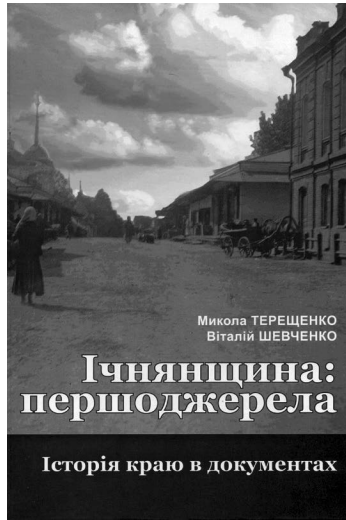
на окремо по селах та хуторах, наводяться численні статистичні дані різних за часом переписів населення містечок, сіл та хуторів Ічнянщини, зокрема й тих, які в різний час перебували у складі Прилуцького та Борзнянського повітів. У документах зазначалися відстані до повітового центру, наявність водойм, громадських споруд, кількість дворів і жителів, якого стану і якої статі, коли та де ярмарок, на кого які податки накладали, хто був звільнений від них тощо. У примітках упорядників наводяться порівняння з сьогоденням – видно динаміку зростання чи зниження суспільної активності.

Статистика – річ неспростовна. На 221 сторінці книги названо 20 населених пунктів, що нині перебувають у складі району, в кожному з яких, за переписом 1897 року, мешкало понад дві тисячі людей, а загалом там проживало близько 70 тисяч. Нині ж, станом на 1 січня 2017 року (тобто через 120 років), усіх 76 населених пунктах Ічнянщини разом узятих зареєстровано 31,3 тис. жителів... Сухі цифри наводять на сумні роздуми.

Велику увагу приділено земельним реформам. Показовим є зубожіння селян після звільнення їх від кріпацтва 1861 року. Бо людей тоді «звільнили» й від землі, яку вони мали викуповувати у поміщиків. Факт цікавий з огляду на сучасний стан сільськогосподарських угідь та форм привласнення їх та перспективи купівлі-продажу.

Багато цікавого дізнаємося про диво природи й паркової архітектури – Троянецький дендропарк Скоропадських та заповідник «Качанівка», про його будівельників, власників і гостей.

З Ічнянським краєм пов'язана доля дуже багатьох знаменитих особистостей світового рівня. Творчість 100 літераторів і 700 відомих мистців, діячів науки та культури потужного таланту була вже яскраво висвітлена Тетяною Чумак та Віталієм Шев-

ченком у фундаментальному довіднику-хрестоматії, виданому 2012 року. Ця ж книга поглиблює знання про них і подає відомості про не згаданих у попередньому виданні знаменитих краян цілою низкою унікальних світлин, епістолярних та щоденникових записів, свідчень сучасників та розвідок пошуковців. Серед них і факсимільний лист Т. Шевченка до Г. Тарновського в Качанівку від 25 січня 1843 року з начерком знаменитої картини «Катерина», і нарис Степана Васильченка «Співучий закуток», і навіть пікантні спогади княжни Катерини Ростковської про те, як легендарний лейтенант Шмідт стрибав через купальські вогні на хуторі Романівщині...

І все ж, на мою думку, найбільший інтерес у читача може викликати ближча до сьогодення документація. Справа в тому, що за часів радянщини майже все так зване закулісне життя було суворо утаємничене, а публічне подавалося під бравурно-бадьорою маскою «єдності» і «всепереможного» більшовицького оптимізму. Насправді ж із документів тієї епохи, більшість яких уперше оприлюднено, вимальовується протилежна картина. Скажімо, укладачі для об'єктивності, не ко-

ментуючи, друкують як документ епохи обширний матеріал про Ічнянський район з «Історії міст і сіл Української РСР»: «З перемогою Великої Жовтневої революції в історії Ічні відкрилася яскрава сторінка. В середині січня 1918 року Ічнію від військ Центральної Ради визволив (!?) червоногвардійський загін московських робітників /.../ Населення радісно вітало російських братів, які надали йому допомогу /.../ Почав діяти ревком. Його очолив політпрацівник радянської армії І. Макаров».

Що це було за «визволення» й «допомога російських братів», читач довідується з тексту листівки «Куреня Смерти» Вільного козацтва Ічні, очолюваного отаманом Євгеном Ангелом: «Кругом України вороги. Весь світ повстав, аби знищити наш край, наш нарід. Большевики пруться в саме серце України. Вони хочуть не тільки розграбувати добро нашого народу, але й украсти його душу. Це саме найстрашніший ворог, бо він користується темнотою нашого народу. /.../ Краще життя здобувається лише боротьбою. Записуйтеся в Курінь Смерти імені кошового Івана Сірка, бо він має велику мету знищити ворога».

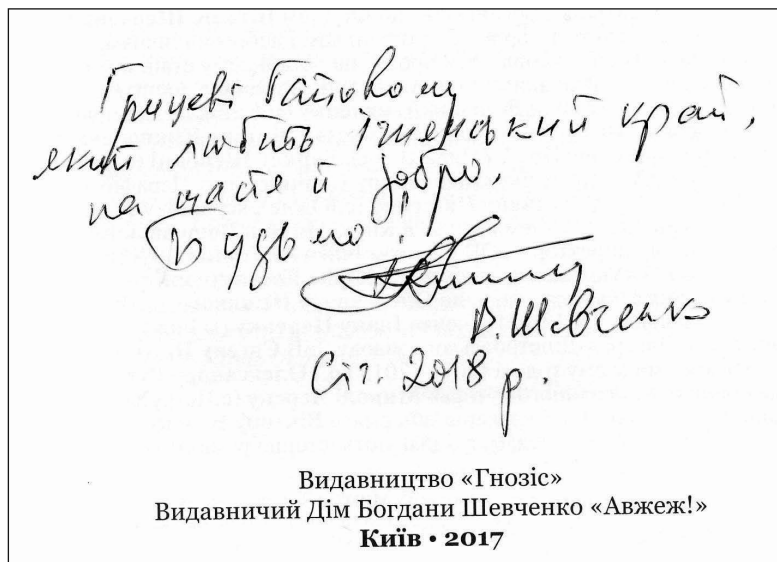
А далі під рубрикою «Народ усе стерпить?» – численні документи-свідчення: заяви, скарги, доноси, реляції, постанови, приписи – про те, як насправді виконувалося більшовицьке гасло «Земля – селянам!» – від опису майна, списків заручників з «осіб куркульського елементу», накладення непомирних податків, розкуркулення, нищення храмів і аж до голодомору 30-х років. І докладні відомості про постраждалих та виконавців волі окупаційної влади. Серед розсекречених документів з Державного архіву Жовтневої революції є ось таке донесення за матеріалами судового слідства 1922 року: «В Ічні Чернігівської губернії – одному з гнізд петлюрівщини – компанія петлюрівськи налаштованих інтелігентів організувала нелегальне товариство під назвою «Патріотичне кубло» (справжня назва – «Патріотичний курінь»), що ставило собі за мету повалення советської влади. З цього приводу чекісти заарештували близько ста людей, переважно працівників «Просвіти», зокрема голову волосного виконкому Івана Марчука. Одинадцять осіб тоді було розстріляно, решта відбулася кількома роками позбавлення волі».

Книга справді до такої міри насичена фактажем та документальною ілюстрацією історичних подій (і що ближче до наших днів, то вони контрастніші, виразніші й насиченіші, та ще й тематично трохи розпорошені), що в короткому огляді всього не осягнути – це треба читати, і то

вдумливо, зіставляючи й аналізуючи контрасти прочитаного та побаченого на ілюстраціях. Причому, два заголовки спогадів із часів Другої світової війни: «Стати героєм або піти під розстріл» – це про Федора Шевченка, батька одного з авторів-упорядників книги «Наші прийшли!» – про те, що виробляли ці «наші» на звільненій від німецьких окупантів землі. А ось дві світлини знакових історичних подій – відкриття пам'ятника Леніну в 1986-му і повалення його у 2014-му роках... І ще – чи не примусить здригнутися офіційний лист із КГБ Чернігівської області від 28 грудня 1989 року – відповідь ічнянцю Дмитрові Скрипці на запит про батька, якого в 1938 році засудили й розстріляли як «ворога народу», а через тридцять один рік реабілітували «за відсутністю злочину». Ось уривок із того ніби дуже делікатного, а по суті цинічно-знущального листа: «Законом передбачено відшкодування вартості майна, незаконно вилученого після арешту чи засудження... у Вашого батька було описано і вилучено швейну машинку (несправну, оцінену в 50 крб. у грошовому перерахунку на той період). З питань відшкодування її вартості (5 крб. у нинішньому грошовому обчисленні) Вам необхідно звернутися із заявою до Чернігівського фінансового управління. Будь-яких відомостей про те, що у Вашому господарстві було вилучено теля, у справі немає і документами не підтверджується. Інших відомостей про Вашого батька немає. Начальник підрозділу В. Забарний».

Ось так. У такій країні ми жили. А що ж маємо нині? Виявляється, дещо маємо та й надбали на свою голову не знану досі... АМБРО-ЗІЮ на «Обжинках зрадженних надій» (так один з авторів збірника Володимир Бойко назвав іронічні спогади нічного колгоспного сторожа в Августівці): «...Прийшли нові діячі до влади й почався розвал... За свій довгий вік я пережив два голодомори (1933 і 1947), пережив війну й ворожу окупацію. Але такого безладу, такої безнадії бачити не доводилося. Бур'янами заростають поля, які колись були мрією наших предків. Серед тих бур'янів з'явилася незнана досі амброзія, яка допомагає нашій владі душити нас. Ось так і відлунала весела пісенька: «всю вокруг колхозное, всю вокруг мою».

На цій іронічній ноті хочеться закінчити короткий огляд такої серйозної й повчальної книги, аби спонукати налаштованих на оптимізм земляків не засмучуватися купою негараздів, що й досі настирно проникають у наше життя зловісною амброзією, і вирвати з корінням та геть викинути зі свого городу оте кляте бур'янище!

Видавництво «Гнозис»
Видавничий Дім Богдани Шевченко «Авжеж!»
Київ • 2017

Український композитор Кирило Стеценко свого часу зауважив: «Пісня розкаже народові його історію, його минувшину, пісня розкаже йому, хто він, які були в нього герої...»

Сила народної пісні ще й у тому, що вона може повернути до нас тих, що втратили свою національність... і спрямувати всі здібності їхнього духу на ті шляхи, якими йде народне життя». Отож, говорячи про формування духовності, ми не можемо оминати розмови про пісню. Про неї і говоримо з хормейстером, самодіяльним композитором Павлом Бровченком.

– Павле Яковичу, Ви все життя поруч із піснею...

– Від маминої коліскової. І знаєте, якщо перефразувати відомі слова Горького про книгу, то я б сказав: «Усім найкращим у собі я завдячую пісні». Це була моя школа пізнання, школа виховання. Загалом нашим учителем у сім'ї була бабуся Секлета. Вона співала завжди. Була вона неграмотною, але саме від неї першої я почув пісні і про Байду, і про Морозенку, і «Вірву квітку з винограду», дізнався, хто такий Дорошенко... Пісня допомагала нашим дідам і батькам виживати у важкі часи. Ви ж знаєте, через що їм довелося пройти. Пригадую повоєнні роки. Жінки у полі з досвітку і до смеркання. Лець вистачало сили дійти додому. А йдуть і співають. Пісня й при-

Макове поле біля Малої Виски

вела мене спочатку до Одеського музичного училища, а потім – до Харківського інституту культури. Вона ж виявила і мої композиторські здібності, бо до творення своїх мелодій я йшов саме від народної пісні. Спочатку бязко пробував щось написати, а коли ми з братом (Володимир Бровченко, відомий український поет – авт.) написали пісню про школу і вона пішла по всій Україні, я повірив у свої сили.

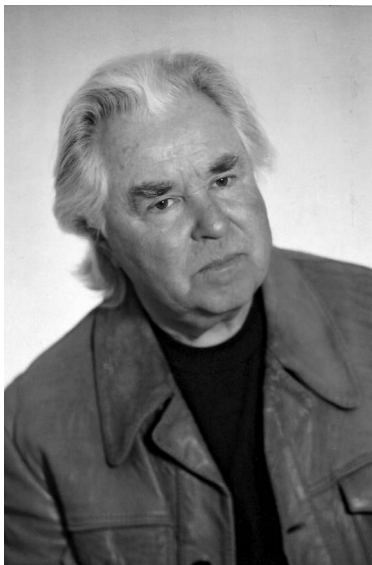
– Ви згадали свою пісню про школу, написану ще у 1962 році, вона тоді успішно конкурувала з іншими. А ось тепер на випускних вечорах звучать мелодії Дунаєвського, Кабалевського, справді гарні пісні, але ж – жодної української про школу. Чи недивно?

НАШЕ ПОКОЛІННЯ ВИРОСТАЛО НА РІДНІЙ ПІСНІ

– А почули б ви «присвятити» вчителю, які дарували їм випускники моєї рідної третьої школи: «Ах, какая классная, какая классная, мне б такую...» і подібну вульгарщину. І головне, що діти й вчителі не усвідомлювали цього.

– Дивну бачимо ситуацію. Живемо у власній державі, а не маємо своїх масових пісень. Ані шкільних, ані студентських, ані туристичних, ані армійських, ані професійних – які хотілося б не тільки слухати, а й співати. Під ту ж гітару, скажімо. Нещодавно, правда, Анатолій Матвійчук порадував нас піснею про журналістів, але це, так би мовити, «приватна ініціатива», бо він і сам за професією журналіст. А от державних зусиль у цьому напрямі не видно. Хоч можна було б уже давно організувати відповідні конкурси, як це, до речі, робилося у часи минулі. Та державним мужам, видається, не до цього.

– Наше з вами покоління усе ж виростало на рідній пісні. І значною мірою саме завдяки цьому залишилося українським, а не розчинилося у якійсь загальній масі. Народна пісня йшла від батьків, вона часто лунала по ра-

Павло Бровченко

ною Кужимовою. Вона була секретарем з ідеології райкому партії (ну, що ж, такі були часи). Ця жінка цілком віддавала себе виховній роботі, без неї не відбувався жоден огляд художньої самодіяльності, жоден захід, вона знала не тільки, чим живе той чи інший художній колектив, а й кожен аматор, намагалася всім, чим можна, допомогти творчим людям. І підходила до цього професійно. Думаю, ви пам'ятаєте, як «гриміла» тоді Мала Виска на оглядах різних рівнів, яким насиченим було культурне життя маловищан. Я тут не згадую про якісь ідеологічні негативи, це не тема сьогоднішньої розмови, та й усі ми про те добре знаємо. Головне, що Галина Лазарівна розуміла, що таке мистецтво, творчість, і мірою своїх сил сприяла їм. А теперішні батьки району для того, щоб залатати якусь дірку в бюджеті, нещодавно вирішили скоротити в закладах культури посади... баяністів. Мовляв, баян – це несучасно, тепер у моді синтезатори. Думаю, що говорити тут про професійний підхід було б, м'яко кажучи, недоречно. Ну, а якщо згадувати про державні «верхи» і їхнє ставлення до культури, то досить звернутись до статистики парламентських комітетів: якщо до комітету з питань фінансів і банківської діяльності записався 31 депутат, з питань паливно-енергетичного комплексу – 30, то до комітету з питань культури і духовності... аж вісім.

– Колись Борис Олійник сказав: «Як «много» записалося в поети». Він написав це ще тоді, коли і цензура діяла, і редактори не спали. І тоді було багато нездар у культурі, то що вже говорити про нашу сучасність?

– Я дуже не люблю, коли кажуть або пишуть: «Музика такого-то на слова такого-то». Музику потрібно писати на вірш, а не на слова. Що ж до музики, то сьогодні пісні пи-

шуть багато людей, які часто-густо не мають поняття про гармонію та інші необхідні речі. Звідси й результат. Пісенний простір заповнив примітив, і на цьому примітиві виховується молодь. Сумно говорити, але, здається, одне покоління ми вже духовно втратили.

– Звичайно, ми не можемо говорити про якусь цензуру, зокрема й у пісенному просторі, – хто-хто, а журналісти добре знають, що це таке. Однак про необхідність інституту редагування говорити треба, і говорити всерйоз...

– Я скажу вам, як це робиться. Приходить на телебачення чи на радіо людина, пропонує гарну суму в доларах, і її «розкручують». І таке, з дозволу сказати, мистецтво заповнює теле- і радіоефір, виштовхуючи з нього високохудожні твори справді талановитих митців.

– Пригадую телеверсію творчого звіту композитора Гаденка (на жаль, такі звіти – надзвичайна рідкість на телеекрані). Ми там побачили (в одному концерті) стільки талановитих співаків, скільки не бачили, напевне, протягом кількох років. І головне – переважно незнайомих широкому загалу.

– А як інтерпретують народну спадщину! Один виконавець співає відому пісню так: «Повій, вітре на Україну, де покинув я дівчину, – оп-па!» Другий – «Дивлюсь я на небо» так, що, можливо, щось там і є від нього самого, але нічого не залишилося ні від пісні, ні від її автора. Зрозуміло, мають з'являтися й сучасні обробки. Але в більшості пісню гвалтують, з неї знущуються, і це розцінюється як власне бачення. Звичайно, у різні часи вона звучить по-різному. За часів Верьовки була більш заземленою, у Авдієвського вже набула певної шляхетності, але і в одного, і в другого залишалася її мелодика, душа. А тут – тьху та й годі.

– У нас якось із Вами виходить, що, говорячи про роль культури у житті, ми головним чином

торкаємось молоді. І це природно, адже людська душа формується у дитинстві і юності. Тому повернімося до школи, якій Ви, до речі, – і загальноосвітній, і естетичного виховання – віддали практично все життя.

– Я дуже радий, хоч це і вимагало зусиль, що у нас поновилися огляди шкільної самодіяльності. Щоправда, цього року з різних причин їх не було. Але у попередні – це було свято, у якому знаходилося місце не лише хору чи танцю, а й вишивкам, малюнкам, тобто творчості шкільної молоді у найширшому розумінні. А як діти до неї тягнуться, то я знову наведу вам приклад, з уже сьогоднішньої моєї практики. Вийшовши на пенсію, я почав викладати музику у віддаленому селі. Є таке в нашому районі село Первомайське, кілометрів за двадцять від Малої Виски, в його школі навчається лише півсотні дітей, які до того й баяна не бачили. А тепер співають і про рушник, і про мамину вишню, й історичні пісні. У хорі співає вся школа, і мої вихованці вже теж брали участь в огляді. До школи необхідно повернути самодіяльність, більше годин виділяти для викладання музики, образотворчого мистецтва.

– Хрестоматійний приклад: японський випускник середнього навчального закладу має знати напам'ять не менше за дев'яносто народних пісень. А скільки знає наш?

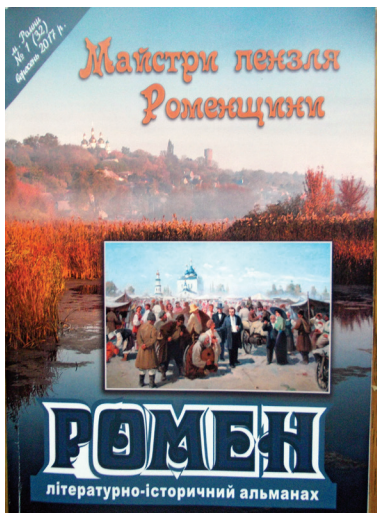
– Ото ж бо й є. Без виховання духовності не може бути культурної людини. Відтак, не може бути творчого підходу, свідомого ставлення до роботи, поваги до права, зрештою, нормальних людських відносин. Життя загалом – важке і жорстоке. Тому, аби людина не опускалася до тваринного існування, вона повинна високо тримати планку своїх прагнень та ідеалів, які несе гуманітарне виховання. І тоді вона залишатиметься людиною, незважаючи на жодні випробування.

Бесіду вів Броніслав КУМАНСЬКИЙ

ВДНГ, м.Київ. 1975 р.

Розмова у статті піде про прикордонний край нашої мальовничої України – літописне місто Ромни Сумської області. А спонукало до спогадів чергове видання літературно-історичного альманаху, присвяченого Майстрам пензля Роменщини.

Все у цьому виданні діє історією. На обкладинці світлина Валерія Дядюри з величним Святодухівським собором, тихим плінном величної колісочки річки Сули. Картина пензля Нестора Кізенка «Т. Г. Шевченко в Ромнах на Іллінському ярмарку» красномовно розповідає про події, які стали знаковими для

І. Цюпка «Батьківська хата»

культурно-мистецької спадщини всієї України. Сторінка за сторінкою розповідають на сторінках Альманаху науковці, дослідники Сумщини про її художників. А зворотна сторінка присвячена юним талантам – учням художніх студій Роменщини.

Місцеві краєзнавці, науковці, письменники на чолі з головним редактором альманаху Віктором Клейнихом доклали чимало зусиль до його видання. Незважаючи на чимало неточностей, побажаємо збірнику послужити розквіту духовності майбутніх поколінь.

Кожен художній твір, надрукований у виданні, розповідає про відомі століття, насичених цікавими подіями. За кожним твором є автор, який жив, творив у цьому благословенному краї, а чима-

ПРО ЛЮБОВ ДО РІДНОГО КРАЮ...

ло з них працюють науковцями у Краєзнавчому музеї заповідника «Посулля». Оксана Федько, старший науковий співробітник вищезгаданого музею розкрила чимало таємниць про місцевих художників. У полі її досліджень Аліса Брускетті-Мітрохіна (1872–1924), яка навчалася у таких відомих художників як С. Волнухін, П. Трубецької, І. Левітан, К. Коровін, В. Серов, С. Мамонтов. Автор розповідає про живописця Григорія Стеценка (1760–1781), придворного маляра гетьмана К. Розумовського. Портрети, серії ікон для іконостасів місцевих соборів були цариною цього обдарованого талантами митця. Головним шедевром вважається ікона «Роменської Божої Матері» з узагальненим образом української матері, написаний з натури, про що свідчить одяг персонажів.

Чимало інформації про видатних митців надано місцевим краєзнавцем Григорієм Дібровою, який звернув увагу на Роменський період у житті багатьох художників, що прославили українське мистецтво. Серед них Тимофій Сафонов (1873–1930), Микола Макаренко (1877–1938), Євдоким Мінюра (1880–1963), Андрій Волошенко (1883–1959).

Святодухівський собор. Фото В. Дядюри

(1926–1989), заслуженого художника України Володимира Литвиненка (1930–2011), Миколу Бута (1928–1989), Миколу Ярошенка (1936–2008), Юрія Токарева (1939–2008), Миколу Самохіна (1943–2009), Олексія Северіна (1934–2004).

Згадані й нові імена місцевих аматорів, які приділяють увагу копіюванню картин відомих митців, привертаючи увагу до шедеврів світового рівня. Виставки Івана Демідова, Сергія Триуса, Володимира Луценка та багатьох майстринь декоративно-прикладного мистецтва Роменщини постійно відбуваються в місцевій художній галереї ім. І. Кавалерідзе.

Але, щоб про художників дізнався широкий загал, потрібні виставки, галерейна діяльність, музейні експозиції. Саме для цього поєднала зусилля своїх активістів громадська організація «Сумське земляцтво у місті Києві», головою якого є Іван Рішняк, чия душа сповнена любові до рідного краю та мистецтва. Так, завдяки допомозі земляцтва, столиця України побачила твори роменських митців, а чимало з них отримали підтримку для вступу до Національної спілки художників України.

В галереї ім. Івана Кавалерідзе відбуваються не тільки виставки місцевих художників, а й презентації конкурсів, присвячених пам'яті Миколи Макаренка, твори потім демонструються у Сумській

області. За цим усім – копітка організаційна робота і бажання допомогти своїм землякам отримати визнання, показати свої твори на Всеукраїнських виставках. Так земляцтво сприяє популяризації яскравих талантів серед широкого загалу. Побували малюнки юних талантів з Ромен у столиці, завдяки влаштованим виставкам під зворушливою назвою «Сумщина, любов моя!» Так «мова солов'їна» Олександра Олеся, осмислена у самобутніх творах художників, пробуджує національну свідомість і сприяє єднанню людей навколо прекрасного.

Випуск Альманаху відбувся за сприяння голови Роменської державної адміністрації В. Білохи, за підтримки Сумського земляцтва та численних доброчинників, які допомагали збирати науковий матеріал.

2018 рік ознаменований яскравою датою – 100-ю річницею з дня створення скульптором Іваном Кавалерідзе пам'ятника Великому Кобзарю. Тому, користуючись нагодою, запрошуємо відвідати літописне місто Ромни (Ромен), відоме сіверянським городищем «Монастирище» з ключовою фортецею Посулля. Безумовно, побачивши Скіфські кургани, кожен відчує відгомін століть. Велична постать останнього кошового отамана Запорозької Січі Петра Калнишевського, монумент якого при-

І. Демідов. «Зимовий ліс»

крашає село Пустовійтівку, нагадує про часи козаччини та про велич українського духу. Відвідувачі зможуть уклонитися подвигові захисників Вітчизни, згадати життєвий подвиг Олександри Деревської – багатодітної матері, яка всиновила та виховала 48 дітей різних національностей, покласти квіти до меморіальної дошки Миколи Омеляновича Макаренка (село Москалівка), який став узірцем самовідданого захисту духовності в Україні. Ромни пам'ятають самобутнього бандуриста Євгена Адамцевича, автора славетного «Запорозько-

М. Самохін «Ромен духовний»

го маршу». Завітавши до Краєзнавчого музею заповідника «Посулля», можна побачити «Роменську Мадонну» пензля місцевого неперевершеного художника Григорія Стеценка, раритетне Євангеліє у срібній оправі роботи відомого золотаря Равича... Обов'язково слід поставити свічку пам'яті в соборі Святого Духа, де в різні часи перетиналися шляхи Кобзаря та Івана Кавалерідзе, відчуті козацьку славу біля відновленої іконостасу «Святої Трійці» у Пустовійтівці. Про старовинне мальовниче місто і його людей можна говорити годинами, але краще завітати і переконатися самим у його неповторності та гостинності.

Потужний прикордонний край зберігає генетичний код української нації у вишиванках та розписах, якими славляться народні умільці Ромен. Мешканці цього історичного краю отримали козацький дух у спадок, а красу та силу козацького маршу Євгена Адамцевича передають як заповіт Кобзаря нащадкам у спадок.

Валентина ЄФРЕМОВА,
мистецтвознавець, родинне коріння
якої з міста Ромен, що на Сумщині
Фото автора

ТАМ, ДЕ ХРЕСТИЛАСЯ РУСЬ

Археологічні розкопки біля Почайни

Витоки літописної річки Почайни, в якій хрестилася Русь, розташовані у Вишгороді. Про це красномовно свідчить план полковника київського гарнізону Івана Ушакова 1695 року.

Протягом багатьох століть річка Почайна була водними воротами Києва. У її тихих гаванях був надійний захисток для суден узимку та під час негоди. «Річка Почайна згадана в «Описах Київського намісництва» другої половини XVIII століття, однойменну київську річку там названо Великою По-

чайною», – писав відомий місцевий краєзнавець Василь Ростовський, який упродовж понад 20 років досліджував топоніми та етнографію рідного міста.

Відомо, що Почайни було дві: Довга і Мала, які зливалися на Оболоні. Довга або Велика Почайна брала свій початок із багатьох струмків та боліт на Вишгородських горах – у Святогір'ї, а Мала – з численних боліт та озер на Оболоні. У Дніпро, з'єднавшись, Почайни впадали сильною повноводою річкою.

У Вишгороді досі існує згадка про болотисте урочище Лантиш, що трактується, як «поле

тиші». До будівництва Київської ГЕС вишгородська Почайна (Ровчак – Ручай) через болото Лантиш впадала у затоку Покал. Протікала вишгородська Почайна попід Вишгородом, під Вовчими горами і далі під хутором Редьки на Київ. Свідомством того було велике болото біля станції ДВС, інше болото розташовувалося під хутором Редьки.

988 року, коли християнство було проголошене офіційною релігією Русі, за наказом князя Володимира у Києві був знищений пантеон язичницьких богів. На очах киян святині були порубані й частково спалені. Статую верховного бога Перуна прив'язали до коней і тягли вулицями міста, а дванадцять дружинників били його палицями. Після такої екзекуції ідола скинули у води Почайни. Наступного ранку всім киянам було наказано зібратися на березі Почайни, їх зігнали у воду і хрестили, саме там, де вона впадає у Дніпро широким руслом. У той самий час могли хрестити і вишгородців, але вже у верхів'ях Ручая, біля Святих гір, де вона ставала доволі широкою.

У рамках проекту «Легенди Вишгородщини», спільно з ГО «Почайна», Вишгородський історико-культурний заповідник здійснив комплекс заходів щодо вивчення матеріалів, які підтверджують, що легендарна річка Почайна брала свій початок із виш-

Хрещення на Почайні

городських висот. Реконструкцію витоків річки Почайна здійснили на основі військово-топографічної мапи 1932 року краєзнавці Володимир Литвиненко і Вадим Перегуда, художник Олександр Кочубей, координатор проекту «Легенди Вишгородщини» Наталія Руденко, художник Вероніка Орленко та програміст Віталій Обухів.

Сьогодні Почайна – єдина річка в Україні, яка не має офіційно визнаного місця своїх витоків. Та і власне річкою її було визнано кілька років тому, завдяки діяльності Громадського об'єднання «Почайна» та громадської активістки Анабелли Моріної у Києві. Це факт реального відродження історії та культури України, яку цілеспрямовано знищували протягом останніх століть.

Визнання витоків Почайни у Вишгороді виводить із забуття інші, не менш резонансні питання, а саме:

1. Історичний статус Вишгорода не як провінційного чи одного з другорядних міст давньої Русі, а як одного з головних княжих міст, можливо, й першого адміністративного та духовного центру держави. Спасо-Преображенський Межигірський монастир, який, вірогідно, існував ще за два століття до виникнення Києво-Печерської Лаври, додатково тому підтвердження.

2. Імовірність першого хрещення Русі князем Аскольдом у 860 році на берегах річки Почайни у Вишгороді, у мальовничій затоці, де річка тільки розпочинає свій біг. На жаль, відомий «Аскольдів літопис» не зберігся, але не виникає сумнівів, що він існував. Можливо, його було відкориговано під нову княжу династію Рюриків та взято за основу нового, що його створював відомий літописець Нестор.

3. Чи не до Вишгорода річкою Почайною піднімалися послы імператора з Візантії і чи не тут їх приймала княгиня Ольга? Відбувалося це після повернення її із Царгорода у 956 році: «Вже по її поверненні, – оповідає літописець, – завітали грецькі послы й передали їй слова імператора: «Я щедро обдарував тебе. Ти ж казала до мене: «Коли повернуся на Русь, багатих дарів пошлемо тобі: і челяді, й воску, і хутра, і воїв численних на підмогу». Ольжина відповідь була така: «Коли ти – каже, – постоїш у мене в Почайні, скільки я в Суду, тоді дам тобі». І послів, сказавши те, відпустила».

Сподіваємося, офіційне визнання факту витоків річки Почайни з Вишгорода мотивуватиме подальші ретельні дослідження давнього міста і стимулюватиме бурхливий розвиток туризму у майбутньому.

Вадим ПЕРЕГУДА,
краєзнавець, провідний науковий співробітник Вишгородського історико-культурного заповідника
Володимир ЛИТВИНЕНКО, краєзнавець

Вишгород

на плані полковника Київського гарнізону Івана Ушакова 1695 р.

Столичне видавництво «Кліо», може, свідомо, а може, випадково приурочило випуск надзвичайно цікавої історичної розвідки «Свята Русь» видатного французького історика і філософа, доктора історичних наук та доктора філологічних і гуманітарних наук, члена французької Академії гуманітарних наук Алена Безансона до сторіччя жовтневого перевороту у Петрограді.

Тарас ГОЛОВКО

Цей видавничий проект, що, безперечно, викличе читацький інтерес, вдалося реалізувати завдяки перекладу відомого в Україні журналіста і перекладача Тараса Марусика, в минулому стипендіата Бургундського університету, нині керівника української секції Спільки франкомовної преси, автора та ведучого програм на радіо «Свобода».

Вже у передмові до книги автор констатує, що історія Росії і досі для багатьох на Заході лишається таємницею за «сімою печатками», бо впродовж століть вона не лише фальсифікувалася, а цілеспрямовано приховувалася. Була відпрацьована ціла система введення в оману західної громадськості, щоб вона за жодних обставин не дізналася правди про те, що ж насправді відбувалося на неозорих просторах Радянського Союзу з моменту його утворення.

Своє дослідження Алєн Безансон починає з аналізу надзвичайно ефективного інструментарію, винайденого росіянами спеціально для цієї мети. Мається на увазі так звана «дубова мова», якою більшовики-комуністи, як і їхні попередники – царські сановники, активно користувалися, спілкуючись із підданими держави. За сухою бюрократичною мовою, що застосовувалася правлячою партійною елітою, як пише автор, неможливо було розгледіти колосальні проблеми, що виникали раз-по-раз у архітекторів примарного комуністичного су-

БРЕХНЕЮ СВІТ... НЕ ПРОЙДЕШ

спільства. Другим потужним засобом, завдяки якому вдавалося, по суті, брехати усьому світові і, передусім, багатомільйонному населенню країни Рад, була тотальна ідеологічна пропаганда, коли ніхто ані сном, ані духом не віддав про реальні масштаби злочинів, скоєних послідовниками Леніна-Сталіна. Закономірно, що в автора книги виникає риторичне запитання: чому у Німеччині злочини нацизму на законодавчому рівні давно засуджено і встановлено карну відповідальність за пропаганду ідей націонал-соціалізму, але те саме не відбувається в сучасній Росії, коли йдеться про комуністичну ідеологію, колишню КПСС-ВКП(б)-РКП(б), відповідальну за масові політичні репресії, голодомори, війни й інші соціальні катаклізми? І ось на яку відповідь наражається читач у розділі з промовистою назвою «Брехня»: «Для того, щоб було по-іншому, Росія повинна була вдатися до радикального, офіційного вигнання комуністичної ідеї, дотримуючись принципу *damnatio memoriae* (лат. «прокляття пам'яті» – авт.) свого комуністичного минулого. Вона мала погодитися бути «born again» (анг. «наново народжений» – авт.), як це вчинила нацистська Німеччина. Однак було зроблено все для того, щоб уникнути цього перетворення».

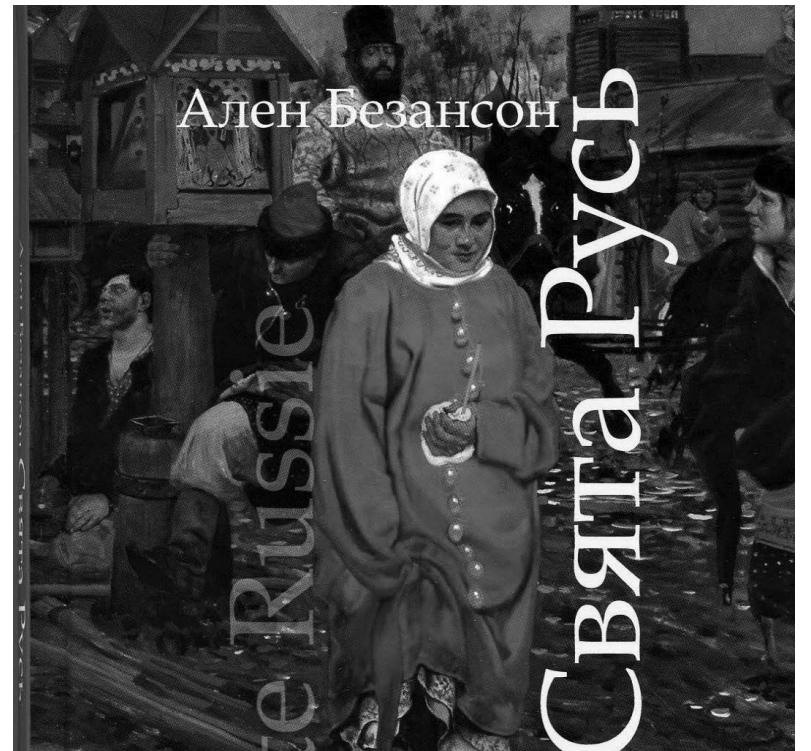
Ален Безансон за час своєї наукової кар'єри, а вона триває з 60-х років минулого століття, неодноразово демонстрував ґрунтовне знання історії російської держави, що вилилося у написання таких фундаментальних праць, як «Царевич, принесений у жертву», «Виховання й суспільство в Росії», «Бути росіянином у XIX столітті», «Інтелектуальні джерела ленінізму», «Теперішнє радянське і минуле російське» та інші.

У книзі «Свята Русь» автор у короткому за обсягом розділі виокремив найсуттєвіше у ба-

гатовіковій історії зародження Московського князівства, що поступово трансформувалося у Російську імперію з гігантською територією. Науковець називає у книзі трьох основних правителів російської держави, які спромоглися найбільше розширити зовнішні кордони імперії винятково за рахунок загарбницьких воєн. Це Іван Грозний, Пьотр I і Єкатеріна II. Як відомо, естафету завоювань перейняв від них вже у XX столітті Іосіф Сталін, лишивши по собі, як і його попередники, море людської крові. Алєн Безансон з неприхованою відразою описує на сторінках книги методику поневолення росіянами інших етносів, розкриває аморальність і патологічність кожного із згадуваних деспотів, які чомусь і досі у більшості громадян РФ викликають гордість, а не сором.

Одним із стовпів російської державності завжди виступало православ'я, а конкретніше Російська православна церква. Автор акцентує увагу читачів на двох важливих історичних подіях, що на століття віддалило одну з найчисленніших східнослов'янських православних церков від її «посестри» – західної католицької церкви. Це зруйнування Новгороду 1570 року за часів правління Івана Грозного, а ще раніше підкорення ним же Казанського ханства 1552 року. У першому випадку був заблокований західний вектор розвитку російської держави, оскільки у спаленому і пограбованому Новгороді, як зазначається у книзі, спостерігалися зачатки самоврядування, характерного на ту пору для великих європейських міст. А в іншому правляча верхівка міцніючого Московського царства поповнилася татарською знаттю, що відкрило перспективи подальшого оволодіння територією Сибіру. І надалі будь-яке приєднання підкорених земель, що

супроводжуватиметься винятковою жорстокістю, вандалізмом і масовим винищенням людей, освячуватиметься Московською православною церквою без будь-яких докорів сумління. На цьому особливо наголошує у книжці Алєн Безансон, який, як і більшість тверезо мислячих інтелектуалів на Заході, ніколи не вірив у так звану «святість» Російської православної церкви, яка, до речі, ще й дискредитувала себе, коли її ієрархи погодилися співпрацювати з репресивним апаратом у роки сталінського режиму, а рядові священнослужителі змушені були тотально порушувати таємницю сповіді.

Чимало у книжці «Свята Русь» приділено уваги таким світочам російської культури, як Пушкін, Гоголь, Достоевський, які, як вважає автор, у власній творчості не лише таврували суспільні вирозки, але й свідомо спотворювали правду дійсності. Демонструючи блискуче знання класичної російської літератури, Алєн Безансон, приміром, у поемі «Мідний вершник» вбачає в опоетизованому великим російським поетом Санкт-Петербурзі втілення самої Росії, розбудованої на кістках кріпосних селян. В іншому творі «Мертві душі», написаному не менш відомим у світі літератором, до слова, українцем за походженням, Алєн Безансон підмічає характерну рису росіян – видавати бажане за дійсне, прикривати недоліки від зовнішнього світу так, як це колись робив один із фаворитів імператриці – будівництвом «потьомкінських селищ».

Згадуючи роман «Біси», Алєн Безансон нещадно критикує його автора за намагання приписати російському народові міфічну богообраність, за якою штучно приховується його неосвіченість, безкультурність і брутальність.

Справжнім одкровенням можна вважати думки, висловлені Алєном Безансоном у розділі «Зустрічні течії» на адресу «вождя пролетаріату», цього злого генія російської революції – Владіміра Ульянова-Леніна. Мабуть, варто зачитувати автора, який тонко вловив саму суть місії цього горє-перетворювача, наслідки діянь якого відчуваються і донині: «Йому вдалося створити режим. Він забезпечив йому кругову оборону, що дозволило режимові існувати сімдесят років. Але йому не вдалося створити нове суспільство. Його утопія залишилася утопією. Наукова гарантія не подіяла: це була лженаука».

На думку Алєна Безансона, саме Україна і Польща – дві східноєв-

«В НАШІМ ДОМІ ДВЕРЕЙ НЕ БУДЕ...»

Уперше в Україні, у видавництві «Десна-Поліграф» (м. Чернігів), вийшла книжка відомого білоруського поета Михася Пазняка, голови Мінської організації спілки письменників Білорусі, академіка, лауреата багатьох літературних нагород, зокрема Національної літературної премії Білорусі.

Чудові вірші автора перекладали знамі українські письменники і перекладачі: Сергій Дзюба, Олег Гончаренко та Ярослав Савчин. Це спільний проект поета Михася Пазняка і Міжнародної літературно-мистецької Академії України. Пропонуємо відгук на книжку президента Академії Сергія Дзюби.

Творчістю відомого білоруського поета Михася Пазняка я захопився, прочитавши одного його вірша. Поезію я люблю з дитинства, щороку читаю понад 400 книжок авторів із різних держав. Тому здивувати мене не просто... Однак такий Вірш (пишу з великої літери, адже це справжня, велика Поезія) мене вразив. Тепер він серед моїх улюблених віршів, які я часто читаю на творчих зустрічах і презентаціях. І людям він дуже подобається, незалежно від віку, професії, характеру, способу життя. Подобається дітям, хоча вони й не можуть пояснити небанальних авторських образів, метафор та порівнянь... Втім, дітлахи, на відміну від дорослих, одразу ж відчують фальш, і їм стає зовсім нецікаво. Бо казка неодмінно має бути правдивою. Так от, у цій поезії ані граму неправди!

Вірш про кохання, він, здавалося б, дуже простий, але ж недаремно кажуть, що все геніальне навдивовижу просте... Отак і тут – щирі, світлі, зворушливі почуття до її величності Жінки; глибокі філософські асоціації; парадоксальні й неймовірні творчі знахідки; гармонійне поєднання вільної особистості з чарівною природою; таке неперсичне та яскраве, неповторне і незрадливе буття, котре, я переконаний, належно б поцінували і наш вічний мандрівник Григорій Сковорода, й проникливий лірик Франческо Петрарка.

Адже автор поєднав непоєднуване, і, наче за помахом магічної палички, створив власний світ краси, свободи, віри, надії та любові. Цей світ настільки привабливий і гармонійний, що здається просто ідеальним. Однак він існує: будь-яка наша думка матеріальна, натомість маємо ціле сузір'я дивовижних міркувань! Тепер це і мій світ, адже будь-якої миті могу відтворити його зі своєї пам'яті, незалежно від часу, тобто навіть уві сні...

* * *

*В нашій домі не буде вікон,
Не коптитиме скрушино свіча...
Там тривозі – жаскій, великій –
Не злетіти з твого плеча.*

*В нашій домі дверей не буде,
Стін звичайних не буде теж...
І музеєм не стануть будні,
Бо простори не знають меж.*

*В нашій домі – привітність поля
У мелодіях рік, лугів!
І прозора у ньому – до болю,
Завжди вільно від вічних боргів...*

*В нашій домі – зірки не зужиті,
І дороги – на всі світи!
В цьому домі ти будеш жити,
Як захочеш сюди прийти.*

(із білоруської переклали Ярослав Савчин і Сергій Дзюба)

До цікавої книжки Михася Пазняка, яка вперше виходить українською у нашій державі, увійшли поезії різних років. Усі вони про наш непростий час, вічне і святе, радісне й печальне, високе та духовне. Головні теми поета – рідна Білорусь та його мала батьківщина.

Це прониклива сповідь щирою поета-патріота, поета-громадянина, ліричному герою якого притаманна дуже велика любов до Матері, Вітчизни, Жінки, всього прекрасного та доброго!

Читаю такі зворушливі, теплі, сонячні, веселкові вірші з першого розділу «Мамина хата», – щиро дивуюся, захоплююся і... картаю себе, що, на відміну від автора, небагато написав про свою малу батьківщину, про

Михась Пазняков

батьків, рідних і дорогих моему сердцю людей. Такі вірші у мене є, однак вони здаються не настільки живими, трепетними та чуйними.

Натомість Михась Пазняков про рідне Заброддя пише навіть не чорнилом, а своєю кров'ю, настільки йому болить нинішнє запустіння! Причому він не знімає вини і з себе, приїздить щоразу сюди, мов на прощу. І його вірші – наче молитви!

*Покосилася хвіртка, джмелі не гудуть,
Дичавіють в саду призабуті вже груші...*

Та зворушений, чую: «Синочок, побудь!» –

То ридать батьків світлі, зболені душі.

*Не лукавлю з собою – боюсь самоти,
Та журавликом лину до отчої стріхи!*

*Тож постій...
Помовчи...
Помолися...
Прости...
Щоб з'явився димок над хатиною тихо.*

(«З кожним роком – рідніше батьківське село...», переклав С. Дзюба)

У Михася Пазняка все справжнє, і болить йому дуже; проте немає в цих нелукавих, проникливих віршах безнадії. Це все

одно рай, а не пекло!.. І поет у своє Заброддя вірить. Понад те, відчувається, що це взаємно. Він тут свій, не чужинець, не гість. Йому є про що згадати, але для цього треба неодмінно приїхати сюди, побути наодинці з батьківською хатою, провідати могили рідних. «Мамо, як там – лежати в землі?..» – читаю, і сльози наче самі навертаються на очі. Дякувати Богові, мої старенькі батьки живі. Однак час надто неблаганний, і спинити його просто неможливо. Та смуток у автора світлий, теплий, душевний, довірливий, затишний. Це не якийсь буревій, що нищить усе довкола, а тиха, цілюща печаль, яка навпаки дає розраду душі та стомленому тілу.

Однак і тут знайшовся Вірш, який мене глибоко вразив неймовірною чесністю, болем, тугою, справжнім каяттям... І великим талантом Майстра!

У РІДНИХ МІСЦЯХ

*На вільсі дрозди стівали славно –
Поспішав сюди щоразу сам...
Край дитинства! Свіжо тут і травно,
Чути навіть, як дзвенить роса.*

*... Вирубали вільху – до загину,
І життя пустили під укі!
Вже не чути голосів пташиних,
Котрим не лишили їхніх гнізд.*

*Тут і я рубав, мов кат... І рана –
Незагойним болем всі літа!
Не роса на божих травах рано –
Сльози розітьятого дрозда.*

(переклав Сергій Дзюба)

Таку неординарну, несподівану, яскраву поезію, вважаю, також варто читати. Вона ненав'язливо повчальна і водночас цілком переконлива. Втім, хіба один Михась, щиро люблячи пташиний спів, раптом взявся за сокиру? Хіба я малим, лише заради забави, не відривав крила метеликам і не длубався в мурашниках?! Авжеж, це був процес пізнання п'ятирічної дитини, але мені тепер від того не легше.

Автор не прощається – говорить нам: «до побачення». І обіцяє ще не раз повернутися до джерел. Адже не зникають із його дивовижних снів переливи рідних мелодій та райські жар-птиці лугів. Тож, тільки-но журба огорне, так і приїде до свого Заброддя (а душа поета над батьківським селом чи не щонаочі літає). І хоча нині, на жаль, гинуть забуті села, а люди, як і раніше, відлітають у вічність, – жодних сумнівів, що мала батьківщина свого сина дочекається.

Сергій ДЗЮБА,
письменник, критик, перекладач,
президент Міжнародної
літературно-мистецької
Академії України

Михась ПАЗНЯКОВ (Білорусь)

Народився 24 січня 1951 року в селі Заброддя Білоруського району Могильовської області. Закінчив філологічний факультет Білоруського державного університету. Працював наставником у школах Березінського району Мінська, золотим редактором видавництва «Юнацтва», часописів «Вождик» і «Німан», заступником директора редакційно-видавничої установи «Література і Мистецтво». Тепер – голова Мінської ліської організації Спілки письменників Білорусі. Поет, прозаїк, перекладач, мовознавець, критик та публіцист. Автор понад 80-ти книжок різних жанрів для дорослих та дітей. Переклав білоруською мовою багато творів зарубіжних письменників. Серед них – романи М. Сервантеса «Дон Кіхот», В. Скота «Квентін Дорвард», книга віршів народного поета Дагестану М. Ахмедова «Гірська ліра» та інші. Також переклав російською мовою багато творів відомих білоруських письменників – Я. Сліпакова, І. Пташніка, В. Ткачова, У. Гілямедова, К. Камеші, П. Савочна, А. Масаренка, І. Ставольніка та інших.

Хрестоматійний дитячий письменник. Його твори включено до учбових програм молодших класів загальноосвітньої школи та дошкільних закладів. А вірші для дорослих рекомендовані для позакласного читання в 11-му класі. На вірші поета написано близько двох сотень пісень. Активно друкується в різних літературно-мистецьких виданнях Білорусі та закордоння. Його твори перекладені понад 20-ма мовами світу. Автор «Словника епітетів білоруської літературної мови» у двох томах та інших мовознавчих праць.

Лауреат 14-ти літературних премій, серед яких: Національна літературна премія Білорусі, премії імені П. Бровкі, Я. Маєра, В. Віткі, Федерації профспілок Білорусі, три Республіканські премії «Краща книга року», премія Міністерства «Оборона Республіки Білорусь», а також Міжнародна премія з поезії. Відмінник друку Білорусі, Почесний член Спілки письменників Білорусі. За свою літературну діяльність нагороджений медаллю Франциска Скорини.

На творчому рахунку письменника – близько трьох тисяч публікацій у понад 450-ти періодичних виданнях, хрестоматіях, підручниках, колективних збірниках Білорусі та інших країн.

Михась Пазняков активний громадянський діяч, член правління та президії Спілки письменників Білорусі, а також Республіканської комісії з шефства над особовим складом Збройних Сил РБ, громадської ради з моральності, координаційної ради політичних партій та громадських організацій Мінська, редколегії багатьох літературних видань. Засновник та золотий редактор популярних книжкових серій «Бібліотека Мінської ліської організації Спілки письменників Білорусі» та «Мінські молоді голоси». Фундатор і директор (на громадських засадах) Мінського ліського театру поезії. Керівник школи юного поета при Мінській організації СПБ. Член Спілки журналістів Білорусі. Делегат V Всебілоруського народного сходу. Живе у Мінську.

а також зміцнення міжнародного діалогу між громадськістю, міжнародними екологічними організаціями та всіма учасниками глобального процесу, спрямованого на захист та відновлення навколишнього середовища. Леонід Каденюк ініціював збір підписів астронавтів світу під зверненням до ООН щодо необхідності прийняття Екологічної Конституції Землі. Він наголошував на необхідності прийняття Екологічної Конституції саме в Організації Об'єднаних Націй, для чого і почав збирати підписи астронавтів (космонавтів) світу під зверненням до ООН про те, що документ треба обов'язково приймати. «Те, що відбувається з еко-

ВІН БАЧИВ ЗЕМЛЮ З КОСМОСУ...

Перший і Єдиний Космонавт України, Герой України, Людина-Історія, на яку необхідно рівнятися, коли заходить мова про патріотизм. Він був патріотом упродовж усього свого життя, обожнював Україну і дуже любив нашу Землю. Він бачив її з Космосу 20 років тому і завжди після повернення казав, що необхідно про неї дбати, адже вона абсолютно беззахисна.

логією на нашій планеті, це дуже страшно. Ми навіть не усвідомлюємо, як це небезпечно для життя на Землі»,— підкреслював Космонавт. Цього року, навесні, Леонід Каденюк збирався вирушити з туром усюю Україною, для презентації своєї перевиданої книги «Місія—космос», задля популяризації космонавтики, щоб маленькі українці розуміли, до якої міри ця місія важлива для України, а ті, хто керують державою, почали б усвідомлюва-

Скільки він зробив за своє життя, перерахувати неможливо, але те, що він активно, протягом останніх років, працював задля захисту довкілля, говорить про те, що він гостро відчував Землю та її голос про допомогу. Разом зі своїми колегами та членами ГО «Рада з екологічної безпеки» він ставив питання екологічної сфери на міжнародному рівні та на міжнародних заходах за участі представників провідних держав світу. Він мусив стати головою Представництва Регіонального Екологічного Центру для Центральної та Східної Європи в Україні, оскільки вважав, що участь країни у роботі такого центру є важливим кроком для розв'язання екологічних проблем,

ти, що розвиток космічної галузі є вкрай необхідним. Щира, порядна, сильна духом Особистість. Багато буде написано, відзнято стрічок та сюжетів, багато хто сьогодні, під'їхавши на дорогах автівакх, покладе троянди під час церемонії прощання з НИМ. Та головне, не зважаючи на те, що він виживав на мізерні копійки, виділені державою на його пенсію, він жодного разу не піднімав це питання і не поїхав, наприклад, до США, як запрошували його, а залишився тут, разом зі своєю сім'єю, трьома синами, з нами, на своїй землі, в якій тепер залишиться назавжди... Вічна Пам'ять... Світла Вічна Пам'ять...

Георгій ЛУК'ЯНЧУК

ЗАКОХАНІСТЬ У НЕБЕСНУ КРАСУ

Пішов у вічність... Але стосовно першого українського космонавта Леоніда Каденюка хочеться сказати: «Полинув...»

Леся САМІЛЕНКО

Прекрасний був чоловік, цікава людина і вчений, про якого дуже багато людей можуть згадати щось цікаве й добре. Адже все, до чого була прикута його увага, чому була присвячена праця цього унікального вченого-космонавта, ставало надбанням не лише українського, а й світового масштабу. Він був ученим і дослідником космічного зв'язку його улюбленої рідної планети Земля, про яку він так поетично і закохано розповідав після польоту всі роки поспіль. Безперечно, ця характеристика його діяльності поверхова, образна, метафорична і спонтанна. Це все, що можна сказати коротко про людину, якої вже ніколи не буде з нами і посеред нас. Вічною буде лише пам'ять про неї та спогади.

Тож саме спогади про короткі зустрічі з Леонідом Каденюком, які траплялися і в моєму житті відразу після його польоту в космос, і оживили мою пам'ять у ці сумні для України і світу дні. Певна, що кожен так почувався після того, як пролунала звістка про те, що він вже не з нами. У кожного ця звістка викликала якусь свою реакцію, і вже віднині буде що почитати й послухати про... Але особисто в мене ця трагічна подія відродила спо-

гади про те, що сталося після польоту і повернення з космосу в середовищі моїх колег по газеті «Час-Тайм», шеф-редактором якої на той час був В'ячеслав Чорновіл.

Приходжу я якось на роботу і бачу на першій шпальті газети фото якогось чоловіка в сорочці в клітинку. Питаю: «Хто цей простак?», а мій редактор обурено відповідає: «Це ж перший український космонавт Леонід Каденюк!» Отак я вперше побачила його портрет і прочитала матеріал про його політ. Далі були зустрічі в редакції, куди він був запрошений як гість, і надзвичайно цікаві розмови та розповіді вченого-космонавта, який розповідав про те, як виглядає Земля з космосу, про всю її красу і «тендітність». Як про кохану жінку розповідав. А в політ він брав із собою «Кобзар», запис

пісні Михайла Петренка «Дивлюсь я на небо...» у виконанні Анатолія Солов'яненка та примірник своєї улюбленої газети «Час-Тайм». Як ми, всі працівники редакції, цим пишалися! Та й у подальшому, коли доводилося зустрічатися чи спілкуватися з Леонідом Каденюком, то я завжди представлялась журналісткою цієї газети, бо й у нього про ці часи були дуже приємні спогади. Колись, вже й не пригадаю, з якої нагоди і на якій зустрічі він навіть розповідав мені про долю цього видання і дуже шкодував, що його не стало. Але, судячи з усього, не амбіції героя, про якого ця газета писала чи не першою з українських видань, керувався космонавт у цих розмовах, а глибинною перейняттю українськими справами. Бо він був одним із тих, про кого не дарма згадують як про патріота своєї держави, якому боліло все, що стосується її долі.

А щодо долі самої Людини, про яку в ці дні згадують усі, хто знав і не знав його за життя, можна сказати, що вона—просто космічна в усіх вимірах і сенсі. Адже у Леоніда Каденюка був брат-близнюк, якого він втратив минулого року в ці ж дні. Помер і батько. І що суттєво—у такому само віці і в цей час. Мабуть, родинний, кровний зв'язок цих чоловіків був таким міцним, що сталося так, як і мало статися... Тут ані медицина, ані поради бути пильнішим до свого стану здоров'я не зарадять. Це—виклик долі.

Адже він так любив дивитися на небо, яке його прийняло у вічність свого буття...

КУЛЬТУРА І ЖИТТЯ

Заснована в січні 1913 Гнатом Хоткевичем

№ 6 (4785), 9 лютого 2018 р.

Свідчення про реєстрацію КВ № 1026 від 26.10.1994 р.

Засновники: Міністерство культури України, Український комітет профспілки працівників культури, редакція газети

Головний редактор: Євген БУКЕТ

Адреса редакції: 03040, м. Київ, вул. Васильківська, 1
Тел.: +38 (044) 498-23-62, cultandlife@gmail.com

Видавець: Національне газетно-журнальне видавництво

Генеральний директор: Андрій ШЕКУН

Адреса видавництва: 03040, м. Київ, вул. Васильківська, 1
Тел.: +38 (044) 498-23-65

Дизайн та верстка: Сергій ЗАДВОРНИЙ

Поліграфічний комбінат: ТОВ «Типографія "Від А до Я"»
м. Київ, вул. Колекторна, 38/40. Тел.: (044) 563-18-04, 562-28-51

Розповсюдження і реклама:

Тел.: +38 (044) 498-23-64; +38 (097) 111-17-66

Публікуючи проблемні матеріали, редакція, окрім спеціально обумовлених випадків, подає лише авторський погляд. Вміст газети поширюється на умовах ліцензії СС ВУ 3.0, якщо інше не вказано стосовно конкретного матеріалу.

Передплатна ціна на 2017 р.:

3 місяці—59,81 грн; 6 місяців—138,54 грн.

Передплатний індекс: 60969

ISSN 2519-4429

Наклад 5 000

Ціна договірна

© СС ВУ «Культура і життя», 2017

